

HOTARUL

◀ ▶ Revistă literară și culturală ▶ ▶

SUMAR:

Marcel Olinescu	Cuvinte pentru un drum nou
Al. Negură	Rugă păgână (versuri)
Ed I. Găvănescu	Un studiu inedit a lui Vasile Goldiș
Gh. Moșiu	Epigrame
George C. Miron	Așteptăm (versuri)
Marcel Olinescu	Gripă
Traian Mager	Sigismund Borlea (1827—1883)
Pompiliu Puticiu	Tâlharul
I. V. Racea	Proces (versuri)
Teodor T. Țiucra	Gheorghe Groza (1899—1930)
Gh. Moșiu	Seară de primăvară (versuri)
I. V. Racea	Toamnă în mahala (versuri)
Ștefan Ieșanu	Abisinia sub raportul vieții sociale
M. Dr. Raicu	Azi ori mâine (versuri)
George C. Miron	Mamei (versuri)
Ion Vornicu	Actualități
Ion Munteanu	Epigrame
Pan	Cronica rimată

Cărți: *Hristo Botev*: Dreptate și libertate — (i. blăgăilă); — *Pericle Martinescu*: Adolescenții dela Brașov; — *Mircea Eliade*: Huliganii — I. Peltz; *Nopțile trei Mili* (liberiu borneas) Eug. Heroveanu: Iașii, orașul amintirilor (i. pogana).

Reviste: Libertatea, — Piatră de hotar. (i. pag.) Dorul nostru (t. b.)

Insemnări: Luna cărții (al. negură) Raporturile noastre culturale (o. m.) Comemorarea junimei Garabet Ibrăileanu (i. pogana).

HOTARUL, fondat de către „Ateneul Popular“ este organul de publicitate al Federației Societăților Culturale din Arad. (Astra, Institutul Social Banat-Crișan, Concordia și Ateneul Popular).

Comitetul de redacție al revistei „Hotarul“ este compus din Dnii: Dr. Ciuhandu, Gh., Constantinescu Al., Crișan Ascaniu, Găvănescu Eduard, Lupăș Octavian, Moț Gh., Negura Al., Olinescu Marcel, Păun Mihai și Dr. Radu Cornel.

Fiecare număr al „Hotarului“ va fi redactat prin rotație de către un membru al comitetului.

Redactarea acestui număr a fost făcută de către Marcel Olinescu.

HOTARUL apare lunar, abonamentul fiind:

Pentru autorități, instituții și întreprinderi comerciale, financiare și industriale

pe an — — — — 200 lei

pentru particulari — — 100 lei

* * *

HOTARUL va apare în 24, 28 și 32 pagini.

PENTRU DOMNII AUTORI. Manuscrisele nepublicabile nu se păstrează și nu se înapoiază. Cele admise de comitet vor fi publicate în ordinea primirii. Domnii autori sunt rugați a trimite manuscrisele scrise la mașină, pe o singură pagină și perfect citibile.

Pentru tot ceiace privește *redacția*: manuscrise, cărți, reviste, etc. a se adresa: *Al. Negură, publicist, Arad și la Palatul Cultural cu adăugirea: pt. revista „Hotarul“.*

Abonamentele și tot ceiace privește *administrația*, se vor adresa *Ing. Vladimir Eșanu, șeful depozitului de fermentație C. A. M. Calea Bihorului Nr. 18. Arad-Grădiște.*

A P E L

către toți Români din orașul și județul Arad

FRATE ROMÂNII,

Subsemnații reprezentanți ai societăților culturale: „Astra“, Tipografia „Concordia“ S. A., Ateneul Popular Arădan și Institutul Social Banat-Crișana, avem plăcuta însărcinare de a vă aduce la cunoștință un fapt îmbucurător pentru soarta vieții culturale locale, săvârșit prin înființarea „Federației Societăților Culturale din Arad“.

Ideile care au determinat punerea bazei acestei federații sunt următoarele:

1. Mișcarea culturală din orașul și județul Arad va putea lua un nou și puternic avânt numai prin înfrățirea tuturor forțelor de propagandă culturală existente, stabilindu-se un plan de acțiune unitar, care să pună în concordanță programele de activitate ale tuturor societăților culturale locale.

2. Societățile culturale locale vor putea înlătura marele obstacol ce-l reprezintă pentru ele lipsa de mijloace materiale numai printr'o acțiune comună, menită să atragă atenția tuturor celor ce se interesează de destinele neamului nostru asupra pericolului ce ar rezulta din paralizarea activității acestor societăți culturale, în urma refuzului sprijinului material de care au nevoie.

Modal organizării și funcționării Federației Societăților Culturale din Arad se poate constata din actul constitutiv reprodus pe contrapagina prezentului apel.

Pentruca Federația Societăților Culturale din Arad să poată fi în situația de a realiza toate obiectivele ce și-a propus, ea are nevoie de concursul neprecupețit al tuturor bunilor români din orașul și județul Arad.

Sprijinind acțiunea culturală a Federației Societăților Culturale din Arad, vă veți conforma nu numai unei imperioase necesități de a crea aci, la granița de Vest a țării, un puternic zid de spiritualitate românească, ci vă veți supune și unei mari obligațiuni ce o avem cu toții față de trecutul măreț al ținutului Aradului.

Primul sprijin pe care vi-l cere Federația Societăților Culturale din Arad este acela de a vă înscrie ca membri fie în cadrele Asociației culturale „Astra“, fie în cadrele Institutului Social Banat-Crișana, în schimbul unei cotizații anuale de minimum 100 lei. Inscrind-vă ca membri într'una din aceste două societăți, veți sprijini acțiunea culturală a întregii federații, dat fiind că toate cotizațiunile de membri se varsă în casa federației, repartizându-se din totalul încasat fiecărei societăți federalizate cota-parte a cuvenită.

Al doilea sprijin ce vă cerem este acela de a vă abona la revista „Hotarul“, care a devenit pe viitor organul Federației Societăților Culturale din Arad. Abonamentul anual al revistei „Hotarul“ costă 100 lei.

Revista „Hotarul“ nu trebuie să lipsească din nici o casă românească, fiind ea oglinda fidelă a tuturor preocupărilor culturale din acest colț de țară.

Nu ne îndoim, că veți aprecia cu toții străduințele societăților culturale române din Arad de a păși cu hotărîre la înviorarea vieții culturale locale, și astfel le veți acorda sprijinul ce vi-l cerem.

Ținem să remarcăm că, pe viitor, orice persoană care face parte din mai multe societăți culturale locale va plăti numai o singură cotizație, în beneficiul federației.

În schimbul cotizației de membru, veți putea lua parte activă la lucrările „Astreii“ sau ale Institutului Social Banat-Crișana, beneficiind în același timp de gratuitate la serbările sau conferințele organizate cu preț de intrare din partea federației.

Arad, la 4 Mai 1936.

Act constitutiv

Subsemnații reprezentanți ai societăților culturale: „Astra”, „Concordia”, „Institutul Social Banat-Crișana” și „Ateneul Popular”, toate cu sediul în Arad, declarăm prin prezentul act, că ne constituim în: „Federația Societăților Culturale din Arad”, pe lângă respectarea următoarelor norme statutare:

SCOPUL

Art. 1: Scopul „Federației Societăților Culturale din Arad”, denumi ă pe scurt F. S. C. A., este acela de a stabili o coordonare între programele de activitate ale societăților culturale pe care le reprezentăm, precum și acela de a întreprinde o acțiune comună pentru obținerea mijloacelor materiale necesare unei cât mai rodnice desfășurări a activității acestor societăți culturale.

CONDUCEREA

Art. 2: F. S. C. A. va fi condusă de un comitet format din câte un reprezentant al fiecăreia din societățile culturale membre ale acestei federații.

Din comitet va face parte și directorul Palatului Cultural precum și secretarul ales conform dispozițiilor art. 4 din prezentele norme statutare.

Art. 3: În fruntea comitetului F. S. C. A. va sta de drept, ca președinte, președintele despărțământului „Astra” din Arad.

Președintele F. S. C. A. va avea atribuția de a reprezenta federația, de a convoca membri la ședințe și de a duce la îndeplinire hotărârile comitetului.

Comitetul F. S. C. A. va trebui să fie convocat de cel puțin 3 ori pe an.

Art. 4: Comitetul va alege un secretar, care va avea rolul să îndeplinească toate lucrările de birou necesare.

Art. 5: Deciziunile comitetului se vor lua cu majoritate de voturi, cu excepția acelor deciziuni care pot fi luate, conform prezentelor norme statutare, numai cu unanimitate de voturi.

Pentru a se putea lua hotărâri valide e necesar să fie de față jumătate plus unul din numărul total al membrilor din comitet.

ACTIVITATEA

Art. 6: Înainte de începerea fiecărui an bugetar, F. S. C. A. va face demersurile necesare la autorități, pentru prevederea unei subvenții culturale în buget.

F. S. C. A. va face uz și de alte mijloace com-

patibile, ca șezători, conferințe, etc., pentru adunarea mijloacelor materiale, necesare funcționării societăților culturale membre ale acestei federații, propriilor ei cheltuieli.

Art. 7: Sumele ce se vor realiza din subvențiile primite dela autorități sau obținute într'altfel, vor fi repartizate de către comitet fiecărei societăți culturale ce face parte din F. S. C. A., în mod echitabil și cu unanimitate de voturi.

F. S. C. A. nu va putea dispune asupra averii pe care o realizează fiecare societate culturală membră, din propriile ei isvoare de câștig.

F. S. C. A. va avea un buget al ei propriu, votat din partea comitetului, pentru acoperirea cheltuielilor de birou, etc.

Art. 8: Activitatea societăților culturale membre ale F. S. C. A. se va desfășura după următoarele norme generale:

„Astra” va organiza conferințe în orașul și județul Arad, interesându-se și de activitatea căminelor culturale.

„Concordia” va întemeia bibliotecă populară, potrivit statutelor ei.

„Institutul Social Banat—Crișana” va întreprinde anchete monografice în jud. Arad.

„Ateneul Popular” va redacta revista „Hotarul”, care va fi editată de F. S. C. A.

Fiecare societate culturală membră a F. S. C. A. își păstrează organizația ei statutară proprie.

Art. 9: F. S. C. A. va întocmi la începutul fiecărei luni Octombrie un program de activitate minimală, pentru durata unui an.

Membrii tuturor societăților culturale care fac parte din F. S. C. A. se vor întruni, în fiecare an, într'un congres cultural, convocat și organizat de F. S. C. A.

DISPOZIȚIUNI FINALE

Art. 10: Fiecare societate culturală membră a F. S. C. A. poate părăsi federația, cu condiția să o avizeze cu cel puțin 3 luni înainte.

Art. 11: Sediul F. S. C. A. va fi în localul „Astrei”.

Art. 12: Durata F. S. C. A. este nelimitată.

Art. 13: Pentru ca o societate culturală din Arad, în afară de cele ai căror reprezentanți au semnat prezentul act constitutiv, să poată deveni membră a F. S. C. A. e nevoie de consensul unanim al membrilor din comitetul acestei federații.

Art. 14: Orice modificare a prezentului act constitutiv se va putea face numai cu aprobarea unanimă a membrilor din comitet.

Citit, semnat și aprobat.

Arad, la 24 Martie 1936.

ss. dr. IUSTIN MARȘIEU

Reprezentantul Tipografiei „Concordia” S. A.

ss. MARCEL OLINESCU

Reprezentantul Ateneului Popular Arădan.

ss. ASCANIU CRIȘAN

Reprezentantul Asoc. Cult. „Astra”, desp. Arad.

ss. dr. CORNEL RADU

Repr. Inst. Social Banat—Crișana desp. Arad

Declarație

Subsemnatul,, de profesieune,
dom. în, strada, No.
declar că mă înscriu ca membru al societății culturale,
(„Astra“ sau Institutul Social Banat-Crișana), obligându-mă la plata unei cotizațiuni anuale
de lei (minimum 100 lei), în contul Federației Societăților Culturale din Arad.
Arad, la 193

Prezenta declarație sunteți rugat a o trimite pe adresa: Federația Societăților Culturale Arad, Palatul Cultural, sau să o predați delegaților federației.

Federația Societăților Culturale din Arad.

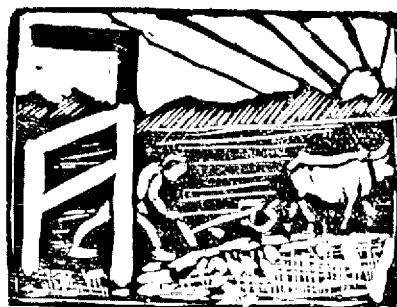
Declarație

Subsemnatul,, de profesieune,
dom. în, strada, No.
declar că mă înscriu ca abonat la revista „Hotarul“, obligându-mă la plata abonamentului,
anual de 100 lei.
Arad, la 193

Obs. Prezenta declarație sunteți rugat a o trimite pe adresa: Federația Societăților Culturale Arad, Palatul Cultural, sau să o predați delegaților federației.

HOTARUL

CUVINTE PENTRU UN DRUM NOU.

m pornit acum trei ani, cei 10 grupați în „A t e n e u l Popular“ editarea unei reviste, pe care am vrut-o oglindire fidelă a românescului din aceste ținuturi, atât pentru arădani cât și pentru toți cei din alte părți ce ne vor citi.

Dela trudnicii și răbdătorii răscolitori de isvoade doveditoare de autohtonism românesc pe aceste meleaguri și de luptele când de istețime, când de sînge în contra uneltirilor de cutropire streină, dela portretizarea figurilor marilor romîni ce-au jalonat cu luptele și cu jertfele lor drumul spre biruință romînească, pînă la lucrările literare ale scriitorilor localnici și ale tinerilor debutanți, „Hotarul“ a căutat să le fie exponentul cultural în acest ținut de hotar și să împace toate cerințele culturale. Dacă a isbit sau nu, martore îi stau colecția celor 3 ani de apariție, interesul pe care l-a deșteptat nu numai în cercurile arădane și primirea călduroasă, pe care ne-au făcut-o revistele și ziarele din toate ținuturile romînești. Toate au avut vorbe bune și cuvinte de laudă. Un merit însă ni-l vrem recunoscut, chiar dacă am fi acuzați de lipsă de modestie: acela de a fi inițiat prima mișcare intelectuală de creație și cercetări serioase în aceste locuri.

Dar cu încetul am simțit că lupta noastră e prea singulară și mijloacele

noastre prea puține față de problemele timpurilor actuale. Acest ținut, spre care se îndreaptă privirile lacome ale foștilor stăpînitori, trebuie nu numai ținut treaz prin potențierea conștiinței naționale, dar trebuie să se arate superior în orice domeniu de luptă și întăietate. Culturalizarea maselor nu reprezintă la noi un deziderat utopic sau un punct de program politic, ci e o necesitate, un imperativ categoric național. Această culturalizare a maselor romînești corespunde mai multor cerinți imperioase:

1. Ridicarea potențialului de rezistență și de luptă a țaranului român. O fi avînd românul 7 vieți în pieptu-i de aramă, dar cu concepții idealistice și cu analfabetism nu se poate opune strajă revizionismului maghiar. Trebuie făcut conștient de îndelungata lui existență pe acest pămînt strămoșesc, și de drepturile sale la stăpînirea acestui pămînt. Trebuie să-i dăm toate mijloacele ca să-și sporească și standardul de viață și de a-l pregăti să înfrunte orice primejdii, venite fie pe calca vorbeii mieroase, fie prin a constrîngerii armate. Aceasta nu se poate, dacă orice român nu e pus la curent cu tot ce îl interesează ca om și român.

2. Distrugerea unei legende care a făcut pe român inapt oricărui progres și culturii, monopolizând facultățile superioare ale intelectului numai pentru streini.

3. Potențierea acelu specific românesc, unitar pe toată suprafața Țării Romînești, dar nuanțat după ținut și climat.

4. Adăugirea la acea cultură romî-

nească, din care Regele Carol II vrea să-și facă temelie domniei Lui, acea piatră cât de mică, dar solidă, pe care trebuie s'o dea fiecare petec din pământul românesc.

Aceste cerinți nu puteau fi îndeplinite numai prin munca și stăruință citorva oameni. Timpurile nu mai sunt prielnice individualizării ambițioase și singularizării superioare. Unirea tuturor forțelor culturale ale acestui ținut a fost ca o poruncă a vremii, pe care dacă n'am fi ascultat-o, urmașii ar fi avut dreptul să ne arăte cu degetul ca dezertori.

„Astra” cu difuzarea prin cercurile culturale a cuvântului românesc vorbit sau scris, pentru lămurirea și soluționarea oricărei probleme ce-ar interesa satul, „Institutul Social Crișan” cu studiile monografice asupra realităților sătești; „Concordia” cu ridicarea acelor bastioane de cultură românească, ce sunt bibliotecile populare, pe care le înalță în fiecare an, în tot mai multe centre sătești; „Ateneul Popular” și revista „Hotarul” — astăzi monitorul tuturor acestor societăți, — cu pre-

ocupările lor literare și istorice, și-au dat mîna ca să-și unească eforturile și să-și organizeze mijloacele de luptă culturală.

Sub pricepută conducere a dlui Iustin Marșieu, care și-a dovedit de atîtea ori calitățile de bun gospodar și organizator — căci astea lipseau în primul rînd: forța organizatoare și conducătoare — suntem siguri că aceste societăți federalizate cu ajutorul bunilor romîni și a dvoastră, a tuturor cetitorilor acestei reviste, își vor putea realiza țelurile, cari și le-au pus.

Chiar dacă nu ar fi făcut decît acest lucru, de a călca peste spiritul de bisericuță și a fi creat aceasta Federație și încă gestul nostru își are însemnătatea ei covîrșitoare.

Fie ca exemplul nostru să fie îndreptar și pentru confrății de literatură și artă din orice parte a Țării, dar și pentru toți acei ce luptă dispărțiți și divizați, pe orice ogor de muncă constructivă întru mărirea și progresarea Țării noastre.

Marcel Olinescu

Rugă păgână

Înfige-ți adînc ochii, tot mai adînc,
să le simt ascuțișul în măruntaele sufletului!...
Pleacă-te, apoi, peste durerea mea și plîngi,
— lumînare grea, lângă chipul supt al lui Isus!

Sunt prea veșted, să mai pot înălța fruntea!...
M'au incovoiat chemările atîtor drumuri!...
O tăetură, în adînc numai, mi-ar descleșa, poate, gura,
să mai pot mușca odată din bucuria vieții!

Înfige-ți ochii adînc — limbă de șarpe...
Otrava scursă, înflorească acolo, rană vie;
ași vrea s'o simt, cum mă cuprinde fășie cu fășie,
și 'nfiorându-mă de-un apus fără răsărit
ași scoate, poate, strigătul omului rămas singur pe lumel

AL. NEGLIRĂ

Un studiu inedit al lui Vasile Goldiș.

II.

m publicat în numărul precedent al acestei reviste, prima parte din studiul inedit al lui Vasile Goldiș, privind formarea ideii naționale la Unguri, precum și la celelalte naționalități conlocuitoare, speranțele pe cari și le puneau acestea în Unguri, până la dualism.

În partea pe care o publicăm mai jos V. Goldiș explică geneza politicii de pasivitate, adoptată la 1869, pe care o consideră dăunătoare pentru interesele naționale ale Românilor ardeleni. El o atribuie imixtiunii acelor funcționari, creați în epoca absolutismului austriac, care, în oportunismul și pesimismul lor, găsiseră această formulă de compromis, a opoziției teoretice, pasivismul, — ce le îngăduia să-și păstreze slujbele pe care le aveau. În această privință V. Goldiș dă un loc deosebit familiei Mocsonesților în susținerea pasivismului politic.

Dar starea aceasta va fi curmată prin apariția curentului tot mai accentuat pentru reluarea activității politice. Cel dintâi pas în această binefacătoare direcție este Memorandumul, când problema naționalității românești, ca și a celorlalte minorități nemaghiare, este înfățișată ca o rană internă a Austro-Ungariei, ca o chestiune europeană.

Pentru viitorul pe care nu-l cunoștea atunci autorul, dar la creierea căruia va avea, în 1918, o atât de fericită și activă participare, el indica ridicarea politică a clasei țărănești, formarea acestei conștiințe naționale, temelia luptelor noastre din Transilvania. Și, în această privință, V. Goldiș cerea sprijinul Românilor din vechea Românie.

Precum am dovedit în articolul anterior, acest studiu a fost scris pe când condamnații Memorandumului se aflau încă în temnițe, deci, *până la 16 Sept. 1895.*

Toate trimerile sunt ale noastre.

* * *

Situația politică pentru Români devine grea și incurcată. Greutatea și incurcătura crește prin o împrejurare tristă, dar foarte instructivă chiar și pentru zilele noastre. Românii în situația cea nouă la început rămân zăpăciți. La 48 ei se răzimiră pe dinastie în contra Maghiarilor, după revoluție aspirau dimpreună cu Maghiarii în contra absolutismului. Acum dinastia se împacă cu Maghiarii, eară Maghiarii se arată dușmani de moarte ai dezvoltării naționale românești. Luptătorii din 1848-9 desiluzionați, îmbătrâniți, bolnavi și peste tot compromiși pentru relațiunile cele nouă, se retrăseseră mai dinainte de pe arena

luptelor politice. Șaguna îmbătrânit și bolnav.¹⁾ Conducerea politicii românești ajunge în mâinile oamenilor nechemăți. Absolutismul crease la Români o ciasă întreagă de funcționari mai mari și mai mici. Aceștia formau, afară de preoți, aproape exclusiv inteligența română. Intrând în era constituțională acești oameni, dedați din vremuri la loialitatea rău înțeleasă și crezând, că o politică hostilă stărilor celor nouă ar fi spre displacul dinastiei și mai ales temându și pozițiile și pensiunile, au început să vâre în conștiința Românilor, că activitatea opozițională bărbătească va fi stricăcioasă pentru interesele Românilor, căci o astfel de activitate ar trage după sine o acțiune șovinistă mai accelerată și din partea Maghiarilor. Acestor oameni dedați din tinerețe să fie guvernamentali, le venea greu să se și rupă de trupul cel mare al românismului. Pentru aceea ei încep a introduce la Români acea politică de opoziție teoretică, care în viața practică se scia împăca ușor cu actualitatea. Acest curent fatal a mai fost sprijinit și de altă împrejurare, poate și mai tristă. Insuflețirea națională dela 48 s'a răcit. Conștiința națională a Românilor în timpul împăcării dela 1867-8 a fost slăbită foarte mult și mai ales inteligența română, despre care amintim, despărțită de viața poporului și intrată în spiritul germanismului, nu avea acea căldură națională, care era trebuitoare pentru activarea unei proceduri bărbătești întru apărarea naționalismului românesc. Neavând însuflețirea caldă a inimei pentru idealul național, acei bărbați, dealtfel vrednici și onorabili nu aveau nici încredere în viitorul poporului românesc. Astfel se lansează între Români nefericita idee, că din ghiarele șovinismului maghiar nu ne poate scăpa altăce, decât evenimente mari europene. Să așteptăm deci aceste evenimente. Dacă vor urma, ne vor scăpa și fără de a ne mistui noi înzădar, dacă nu vor urma, va trebui să pierim Drept mângăere acești oameni mai adaugă însă, că de sigur vor urma astfel de evenimente. Deci să așteptăm. Până atunci să fim cuminte. În teorie să susținem individualitatea noastră națională, în viața practică să nu supărăm prea tare pe Maghiari, ba încă prin șiretlicuri și apucături, prin simulare de prietenie să mai stoarcem ce vom putea, câte un oficiu, câte un cerc electoral, concesiuni mai mici sau mai mari. Și de fapt Românii, sfătuiți astfel de cei mai cu vază oameni ai lor, apucă drumul nefericit al unei politice imposibilă.

Căci întru susținerea individualității unui

¹⁾ La 12 August 1935 am înfățișat, într-o conferință la Universitatea Populară din Vălenii de Munte, starea sufletească a bătrânului Mitropolit, bolnav și tot mai mult izolat în viața politică, așa cum rezultă din scrisorile sale inedite din anii 1867-1872.

popor, această politică este o vădită absurditate. Această politică înainte de toate demoralizează pe Români. A pune drept modalitate de luptă pentru popor *cerșirea și procedura cânelui*, care linge mâna ce l-a lovit, numai fiindcă, știe că acea mână îi dă și pâinea pentru trai, este atentatul cel mai infam la demnitatea morală a unui popor conșcui. Și de fapt această politică nefastă în viața Românilor a scos la planul prim caracterelor cele mai slabe. Pretutindenea auzim plângerea generală, că nu avem caractere. Dar e natural să nu avem, când am introdus la Români acea monstruoșitate, că nu este permis să ataci pe metropolit sau pe vre-un episcop pentru că nu faci parte din partidul național, căci ei nici nu pot face așa ceva. „E bine să nu se supere guvernul pe ei. Lasă, că tot Români sunt și ei. Fac și ei ce pot.“ Astfel apoi în conferințele hazlie dinaintea de 1890 luau parte ca reprezentanți ai partidului național român oameni, care în conferința în lumea largă, că „Dunerea e furată“, eară jucau taroc, cu domnul fisolgăbirău și-și făceau treboșoarele cu oamenii guvernului. Slăbiciunile naționale ale forurilor bisericesti tot în ăstchipe se pot explica. În funcțiunile cele mai grase românești ajung aceia, cari au dat dovadă, că mai bine se știu tiri. „E circumspicit și prudent. Stă bine și cu cei dela putere. Ce să-i faci. Trebuie să-l punem pe el.“ Astfel noi înșine am învățat guvernul, să ceară tot mai mult, căci totdeauna i-am dat ce a cerut Oamenii, al căror ideal a fost, ca prin lingușiri josnice sau căsătorii făcute pe speculă, să ajungă boeri, se bucurau de cea mai mare trecere la Români și preținși nostri „conducători politici“ consultau afacerile politicei române nu cu pulsul inimilor românești, ci în saloanele domnilor Gáll József,²⁾ Szerb György³⁾ sau Român Miron.⁴⁾ Și domnul Szerb György se credea mare român, când infecta sala adunărilor

²⁾ A studiat dreptul la Cluj și Viena, iar în 1861 e doctor în drept. Întră în serviciul statului maghiar, la 1867 e în Ministerul de Justiție dela Budapesta, apoi consilier la Curtea de Casație până în 1871, când întră în politică. Încearcă în 14 Martie 1884 să creeze un partid moderat, de apropiere față de Unguri. Organul acestui partid era ziarul Viitorul, apărut tot în 1884. Din 1887 întră în Camera Magnaților. V. Enciclopedia rom. a lui Diaconovici II, 498.

³⁾ Serb Gh. avocat din Arad.

⁴⁾ Mitropolitul Miron Românul a fost mai întâi episcop al Aradului. Despre înțrarea în țară a teolog Moise Roman în cancelaria Consistorului arădan vezi articolul nostru despre „Protocoloalele Consistorului arădan din anul 1849“ în Hotarul an III. No. 1.

⁵⁾ În „Almanachul societății de lectură Petru Maior, Bupapesta 1901“, și anume în Istoricul societății găsim pe un Serb secretar alături de Budințan în comitetul anului 1: 69–70 prezidat de Iosif Vulcan. (Pag. 18.) În anul 1879–80 comitetul e prezidat de Gh. Serb, pe care-l găsim și în 1882–83, când era și avocat și deputat dietal. În acest an se tipărește „Istoria pentru începutul Românilor în Dacia“ de Petru Maior, cu cheltuiala societății ce purta numele marele scriitor ardelean. Lucrarea apare cu litere latine în tipografia Au ora A. Todoran din Gherla, într'o ediție de 2000 exemplare. Tiparul se arcă la 1000 il.

Pe Gh. Serb îl găsim președinte — alături de dr. G. Crăiniceanu și în 1883–4. După această dată nu mai apare, Pe V. Goldiș îl întâlnim o singură oară în „Comi-

societății lui „Petru Maior“⁵⁾ cu românească-pocită, de-ți venia să te maghiarizezi la moment, doar să nu mai faci parte de un neam, care vorbește atât de prost. Lozinca era însă, că aceștia încă sânt „buni români“. Da, ...da!... Era să ne prăpădim, fără să luptăm. Înțelegem această fază în dezvoltarea vieții noastre politice. Am esplicat-o chiar. Dar par'că și acum ne doare amar constatarea ei.

Din nefericire Antonie Mocsonyi⁶⁾ și după el Alexandru Mocsonyi⁷⁾ se puseră ei înșiși în capul acestei politici nefaste. Mocsonyescii, cameni, care au avut întotdeauna puternice titluri la recunoștința Românilor, prin faptele lor mari de binefaceri materiale, prin poziția lor distinsă în toate privințele, au făcut Românilor răul cel mai mare, că și ei sprijineau această politică imposibilă de slugărnice și ipocrie. Din respect și încredere față de această familie, mulți Români țineau morțiș la principiile reprezentate prin Mocsonyescii și din naivitate inconșciență propagau înjosirea neamului românesc. Acești Români sunt de compătimit, căci pe ei îi ducea numai splendoarea unui nume, nu convingerea și inima lor. Pe Mocsonyescii îi înțelegem. Întrați în șirul aristocrației maghiare ei trăesc depărtați de adevărata viață românească. Simțul de onoare, tradiții familiare, recunoștință nefățărută a unui popor întreg îi face să nu se rupă cu desăvârșire de neamul românesc. Dar românismul lor, firesce, e numai teoretic, sunt români cu mintea, dar nu cu inima. Să nu ni se ia în nume de rău această constatare. E și pentru noi foarte dureroasă. Când însă cercăm a lumina căile ce pot duce la fericirea neamului trebuie să împrăștiem ceața de minciuni iesuitice și de lingușiri calomniatoare de care era încurajat până acum la Români numele de Mocsonyi. Prea mulți îi lingușesc, prea multe interese private se grămădesc în jurul lor așa, că de multele slăbiciuni, ce-i înconjoară, ei nici nu pot vedea destul de clar adevărata situație politică a Românilor. Cu-i îi lipsește căldura inimii, pe acela rațiunea ușor îl înșeală și mai ales în viața unui popor asuprit acela, care nici odată n'a simțit și el amarul dejosirii și al disprețului dușman, nu poate să conducă politica acelui popor. Mocsonyi nu trăesc cu Români, el nu se inspiră dela Români, inima lui nu e românească — să i lase pe Români în pace, să-și vază ei de năcazurile lor, căci boierii și așa nu-i pot înțelege.

siunea literară a societății, din anul 1885–86, când G. Bogdan (probabil Duică) ține o prelegere „literară-scientifică“. (Pentru cele de mai sus vezi Almanachul pag. 28–30, 33–34.) Din acest an 1886 sau 1887 am văzut în arhiva Consistorului arădan petiția studentului V. Goldiș de a i-se acorda o bursă.

⁶⁾ Antoniu Mocsonyi de Focș, n. 16 Ian. 1816 și decedat la 6 Dec. 1890, a fost și președintele clubului parlamentar al naționalităților.

⁷⁾ Alexandru de Mocsonyi a fost împotriva prezentării Memorandului și pentru pasivitate și în Banat la 1881, ceace nu s'a admis. (v. Enciclop. rom. III 306). Despre Andrei Mocioni e monografia păr. dr. T. Botiș în Revista Institutului Social Banat-Crișana an. I. No. 6–10, pag. 1–22 și 16–33.

Am stat mai îndelung la numele lui Mocsonyi. Nu fără cuvânt. În mersul natural al politicii românești Mocsonyescii sunt stavila cea mai puternică. Dacă ei nu și-ar aroga un fel de suzeranitate în politica noastră, dacă ei prin numele lor chiar nu ar ține pironiți locul sute de Români inteligenți, noi am fi cu mult mai înaintați în dezvoltarea noastră politică. Certele interne ar fi încetat de mult. Se cercetăm serios și nepărtinitor situațiunea noastră politică și oricare om cu mințea sănătoasă va înțelege adevărul spuselor noastre.

Mocsonyescii au adus multe jertfe materiale Românilor dar politica condusă de ei ne-a dus dela pierderi la pierderi.

Cu toată înjosirea noastră, cu tot teoreticismul politicii noastre, sau mai bine zis tocmai pentru aceste cuvinte, șovinismul maghiar mergea tot mai voinicește înainte. În politică, în urma urmelor rezultatul decide. Un pătrar de secol politică noastră cum îi plăcea lui Babeș—Mocsonyi. Am ajuns acolo, încât Tisza Kálmán cu drept cuvânt se putea lăuda, că în Ungaria nu există cestică de naționalitate. Și tot se mai află Români, care au cinismul dureros să afirme, că politica noastră trebuie să revie în ogașele vechi! Feresce-ne Doamne de rău!...

Însă loviturile date românismului încep să-i doară pe Români. O nemulțumire generală cuprinde inimile lor. Și din nemulțumirea aceasta naturală izvoresce criticarea curentului politic de până atunci. Se înființează „Tribuna” oportuniștii români sunt dați în lături și începea se manifesta puternic adevărata voință a poporului românesc. Oportuniștii, care scriau serii de articoli pentru *solidaritatea* Românilor, înșiși sparg această solidaritate și resping de a merge dimpreună cu majoritatea Conferinței dela 1890 cu „memorandumul” la tron. Acest pas al lor este încheierea politice de umilire și slugărnice a unui popor.

Austria întreagă cu surprindere firească ia act de existența cestică de naționalitate în Ungaria. Opinia publică a țării noastre trebuie să se ocupe de noi, frații din România se trezesc și dela Nistru pân' la Tisa răsună ear din inimi curate „murim mai bine 'n luptă!” Europa toată își întoarce privirile spre noi și ne vede svârcolindu-ne sub loviturile nedemne de secolul luminilor. Consilierii Măiestății Sale trebuie să țină acum cont de noi și Kálnoky⁷⁾ trebuie să-și mistue puterile esplicând Ungurilor rana, ce bântue viața Ungariei. Cestia română e cestică europeană. Mișcarea noastră trebuie să precupe guvernele.

Și când astfel ne-am dezvoltat, deodată, ca din senin, se scoală cei morți. Voci răgușite încep să șoptească din nou de „domolire, împăcare, cuminiție.” Bine înțeles guvernelor le place liniștea. Guvernul român, ca și cel maghiar doresc liniște și pace.

⁷⁾ Gustáv Szigismund Kálnoky, conte de Körös Daktak, a fost ministru de externe al Austro-Ungariei între 1881—1885. Deci el ocupa încă acest post când V. Goldiși își scria articolul, căci în 1895 Kálnoky se retrase în urma conflictului cu nuntial papal Agliardi. A fost și ambasador la Petersburg între 1880—81. Moare la 13 Febr. 1898. (Cf. Enciclopedia rom. II p. 933.)

Să vorbim cu rațiune și calm.

Ce deosebire între politica Babeș—Mocsonyi și curentul de acum? Politica lui Babeș—Mocsonyi era izvorâtă din neîncredere în viitorul Românilor. Acțiunile politice de mai înainte erau tocmai din această cauză timide, mai mult teoretice. Încercarea imorală de a apăsa individualitatea națională a unui popor prin siretlicuri și apucături machiavelistice a înveninat morala inteligenței române și la suprafață au eșit lăcomia, ambițiuni deșerte, interesele de clică, toate mizeriile proaste ale unui suflet lipsit de ideal. Și astăzi când vorbesci la păhare cu câte un reprezentant al acestui nefericit curent în viața noastră politică, el bând și mâncând oftează, se arată trist și gânditor. „În zădar. Totul e înzădar. Dacă nu ne va scăpa vre-un conflict mare european, suntem pierduți. Agitațiile DVoastre ne mistue și mai mult puțințele puteri, ce le mai avem. Și totuși... înzădar!” E evident că acestor oameni le lipsesce credința în puterea de viață a poporului românesc. Și când le lipsesce această credință, e foarte natural să vorbească așa, cum vorbesc.

li înțelegem.

Dar tocmai înțelegându-i trebuie să-i combatem din răsuputeri. Noi avem credință în puterea de viață a poporului românesc. Ținem că noi înșine suntem destui de tari, ca să ne eluptăm drepturile, ce ni se cuvin. Pentru ce? „Credința ta te va mântui”. Cea mai puternică armă, baza de granit a luptei noastre este tocmai această credință: *consciința noastră națională*. Trezirea acestei consciințe a suflat de pe arena politică pe cei fără credință, Credința aceasta însă nu este un sentiment vag, o dorință melancolică, ea izvoresce în convingerea primită din apreșiarea obiectivă a împrejurărilor, între care se află poporul românesc.

Care sunt aceste împrejurări? Imperiul austro-ungar de fapt e un stat poliglot. Minciuna e imposibil să aibă trăinicie. Caracterul poliglot al Austro-Ungariei în toate părțile ei *trebuie* să easă la iveală, trebuie să se recunoască de basa cea mai firească a organizării statului. Această recunoștere în Ungaria a caracterului poliglot al statului va fi accelerată de întărirea crescândă a consciinței naționale la popoarele nemaghiare. Din întărirea acestei consciințe naționale va izvori mărirea nemulțumirii cu starea actuală. Dacă naționalitățile vor sci să dea expresiune cât mai puternică acestei nemulțumiri a lor *cestia de naționalitate* în Ungaria va deveni o *rană internă*, pe care nevindecată statul nu o poate suporta pentru vreme mai îndelungată. Istoria ne dă destule dovezi, că consciințele nu să pot ucide cu baionetele. Suntem de tot siguri, că revindecarea ranei *trebuie* să se facă în consonanță cu principiul național al secolului. De o nimicire deci din partea Maghiarilor nu ne temem, căci lupta lor în contra unui *ideal* înrădăcinat în inimile unui popor întreg este zădarnică. Cine nu are această credință, acela nu mai e Român, ci e pe cale a intra în trupul națiunii maghiare.

Dar urmând calea indicată cestia noastră

devine cestic europeană. Frații din România liberă, trebuie să ne ajute, căci la din contra ei înșiși ar da dovada cea mai eclatantă, că noi Românii, ca popor etnicește unitar, nu suntem demni de a mai trăi ca individualitate proprie națională. Sau ne prăpădim cu toții, sau trăim cu toții. În noi doi un suflet bate. Dar ei au și înțeles, nu, au simțit aceasta. Inima lor românească a tresărit la strigătul nostru de durere. Și a cere dela Românii liberi să nu-și ajute frații lor este atențatul cel mai infam la moralitatea etnică a poporului românesc. Sau nu este mișel acel frate, care nu-și ajută pe fratele său în pericol de viață?

Și astfel de mișelie să cerem *noi înșine* dela frații noștri? Dacă suntem noi atât de hăbăuci, nu sunt ei atât de imorali, ca să ne asculte.

Rana internă a Ungariei devenind tot mai arzătoare va trebui să neliniștească pe toți doriitorii de pace. Și cercetând actele procesului lumea nepreocupată va trebui să ne dea nouă drept și vrând-nevrând Maghiarii vor fi siliți să ne dea ce este al nostru

Această desvoltare a cesticii e indicată de chiar natura ei Alfel nu se poate.⁸⁾

Publicat de **Ed. I. Găvănescu**

⁸⁾ fol. 26—39.

Epigrame

Drei Marta Rădulescu, directoarea revistei „Revista mea“.

Revista mea, o scoate... Marta.
Din ea lipsește: numai arta.
De-aceea cred c'avu temei,
Să spună că-i revista... ei.

Dlui M. Ar. Dan, autorul volumului de epigrame: „Drăcovenii“, prin care a trecut în antologie.

M. Ar. Dan în antologie,
E caz de patalogie:
Când scrise cartea „Drăcovenii“,
Se zice că avu... „Vedenii“....

Dlui M. Ar. Dan, care a ajuns dela R. M. S. în literatură, însă nu ca să scrie, ci ca să fumeze.

M. Ar. Dan în literatură,
Este 'n vilegiatură.
S'a dus fără călimări,
Cu cutia de țigări.

Di M. Ar. Dan trimite confrăților D-sale, deodată cu creația, și cutia cu țigări.

Dacă primiți vre-o cutie,
Să știți că-i și creația
M. Ar. Dan, ca să ghiciți că scrie,
Vă dă legitimația.

GH. MOTIU.

Așteptăm...

Așteptăm o luntre ce nu mai vine
să ne imbarce pentru țări fără leat,
ne dor sufletele de-atit așteptat
și zările ni-s din ce în ce mai străine.

Pe țărmul aspru de sol mineral
unde se revarsă noaptea ca o poemă
nu apare nici o trimă
nu pleacă nici un semnal.

Doar stelele uneori, toate, jălesc
ca în pragul unei fapte stranii
și din vâgăuși ascunse pornesc
tăcute sinistre jelanii.

În nopțile acelea sosesc mesageri
ca să purcedem la drum nesfârșit
peste ape necunoscute, i econtenit
purtați de noi, jucăușe, păreri.

Dar reintoarce ea se va petrece odată
la țărmul de mult părăsit;
și toată 'ntimplarea va părea ciudată
ca un vis neisprăvit.

GEORGE C. MIRON

G R I P Ă .

e stupize-
nie să fii
bolnav“
„afirmă cu
glas tare
Mărian ui-
tându-se
în oglindă.
Era palid
ca înain-
tea ține-
rei unui
discurs și
tras la față ca după o noapte de
orgie. Continuă să se autocerce-
teze, urmărind ravagiile gripei pe
fața sa cu îngrijorarea resemnată
a fermierului după trecerea fur-
tunei, când o tuse îl făcu să se
aplece spre pământ ca un cires
scuturat de mâini voinice. Când
se ridică, fața oglinzii se aburise
și o ploaie salivară lăsase ici și
colo cratere lunare.

Se depărtă necăjit, ca și cum
ar fi cetit în oglindă certificatul
pozitiv al unei condamnări medi-
cale și se culcă înjurând pe pa-
tul desfăcut. Își puse sub el și
împrejurul lui toate pernțele de
pe divan, se înfășură în plapumă
până la gât, gemând încet și mi-
nor, de parcă ar fi vrut să 'ndu-
ioșeze, și puținele mobile ce le
avea în odaia lui. Își recapitulă
în gând toate fenomenele de gri-
pă: tusea cu zguduirii vulcanice
din tot corpul, cu junghiuri re-
pezi ca niște fulgeri în scăpătat
de ziuă, cu improscări salivare
ca o pulverizare insecticidă cu
Fly-Tox. Când mânca, o imagine
îi flutura prin minte: a unui boa
mâncând o antilopă. Strănută ca
un adevărat pașă, pereții aducân-
du-i ecouri aprobative de eunuc.
Își pipăi degetele cu duișii ma-
ternele, să vadă dacă are sau nu
temperatură. „Sigur am 39%,
— „Și ce fiori mă scutură! Brrr!!
parcă e frig în odaie. Ce Dum-
nezeu! babornița asta, nu mai
pune nimic pe foc“ Se cobori
urnindu-se greoi cu mișcări ane-
voioase de obez și pârâind din
toate oasele ca o moară de vânt
în furtună. În sobă găsi doi bu-
tuci aprinși și atâta jar de și-ar
fi putut aprinde lulelele o divizie
de husari. „— Friguroasă mai e

odaia asta. — Case nemțești!
Groase ca un zid de cetate și
umede ca o temniță. Țășnește
umezeala din pereți ca untura
dintr'o găină grasă.“

Se culcă iarăși, cu gemete și
cu sclifoseli ca o babă gutoasă
și cu atâtea menajamente de par-
că s'ar fi suit în patul cu cuie
al unui fachir. Se înfofoli, încet
și tacticos și-și dori, numai un
ceas de somn. — „De-ași putea
trage un pui de somn, m'aș simți
iar om. Și n'am nicio aspirină la
mine,, trecu fără vre'o logică a-
parentă la alte idei „Unde dra-
cu oi fi pus eu piramidonul ăla,
care mi l-a dat lanculeasca,, — la l
maică, că o să-ți facă bine“. Își
scoase portmoneul din haina a-
târnată pe scaunul de lângă pat
și căută cu atenția celui ce nă-
dăduște să găsească pe undeva
pitiit un ultim sutar. Nu-i. Mai
căută și 'n buzunări. — Nimic.
Vroia să fluere a pagubă, dar
tusea îi tăie fluieratul chiar dela
'nceput. „Și Marișca neni, cum
de-și găsi să meargă tocmai a-
cum să-și vadă nepoata. Altă dată
îmi stă pe cap toată ziua: „Dom-
nișorul dragă nu vrei un pahar
cu apă; domnuțule scump, da
mai lasă Pustului de lucru, că-ți
strici ochișorii... domnule dulce,
iar ai venit târziu acasă... mai
caută-te odorul maichii, că te-o
părăsi muierea mai târziu... Of...
bat-o luna și soarele de muiere
sucită... da unde mi-oi fi pus pi-
ramidonul lanculeștii... Să nu-l fi
lăsat în geantă?..

Se sculă iarăși, neavând as-
tâmpăr ca toți bolnavii burlaci
și se duse până la masă, încet,
cu gesturi socotite de femeie 'n-
sărcinată. Deschise geanta, dar
nu găsi decât niște praf de tutun
și ici-colea puțin praf alb. „Te
pomenesti că l-am strivit și au
alunecat sfărmăturile prin găurile
genții. Oare n'am în dulap ni-
mic?“

Căută, scoțând ca la o mutare
în mijlocul casei: hainele, cutia
cu gulere și manșete, haine mai
vechi, pe care le buzunări infruc-
tuos, diverse cutii, cu scrisori și
butoni. Le cercetă repede, negli-

jent ca o simplă formalitate biu-
rocratică. Era pe punctul să ter-
mine această cercetare c'un gest
nervos de asvârlire claie peste
grămadă în dulapul cu ușile larg
deschise, când mâna-i dădu după
un halat de baie de o cutie de
tutun cl. I din care scotoci bumbi
desperechiați, crăvăți papillon,
niște funde și cocarde — amin-
tiri dela nunți și mese — niște
flori veștejite (sărmana Manți) și
într'un colț lângă niște pudră roz
revărsată probabil dintr'o cutie, o
pastilă albă, puțin colorată într'o
parte în roz.

— „Ce dracu o fi asta“ Puse
limba s'o guste. Dar simți sau i
se păru că simte un gust slab
amărui-sărat — „Aspirină o fi?
Da de unde a ajuns aci? O fi
rămas dela Manți. Aia obișnuia
tot felul de medicamente, că era
cam hipocondră. S'o iau? Să n'o
iau? Ce-o fi, o fi. Că otravă nu
poate fi. Cu de-alea n'am umblat
niciodată. De ce nu pun fabri-
canții vre-un semn oarecare, să
știe omul ce ia? Nu să ia doc-
torie și să se pomenească otrăvit...

— „Uf ce gust insipid a mai
avut! — Plescăi din limbă, și
mai înghiți puțin din apa din pa-
har. „Un fel de cocktail de sare,
chinină și moare de curechi...
Doctoriile astea-s ca necazurile,
chiar dacă pilula e aurită, tot rea
e.. În definitiv, viața nu e tot un
fel de boală, pentru care înghițim
tot felul de drăcii, și dulci și
amare... filosofă ca tot omul în
singurătate, Se culcă apoi după
acelaș ritual de tuse și gemete,
lăsând totul vraște în mijlocul
odăii.

— Cel puțin, dacă oi muri, să
nu se încurce moștenitorii la in-
ventarierea averii „răposatului“.
Totul îi la vedere...

Se înfofoli iarăși ca un tenor
răcit în ajunul concertului. — „Ah
de-ași putea dormi. Un regat pen-
tru un ceas de somn! Oare cine-a
spus asta? Mi se pare că Bre-
zeanu. Dar n'are importanță. De-aș
dormi numai. „O aspirină, un
ceai și un somn bun, te vindecă
de orice răceală“ îi veni în minte
cu mimică și ton, sentințele me-

dicale și filosofice ale lui Nae Canavea, grefierul dela „Intăia”. Al dracului pezevenchi, îndoapă pe alții cu amăreli de astea și el se curarisește cu vin și țuică. Vezi, poate ar fi fost mai bun un vin fiert. „Are același efect și-i mai plăcut la luat” — vorba lui Iliescu. Aici e cu totul de părerea lui. Iliescu are ca și rivalul lui de principii Popa Kneipp, un singur leac pentru toate bolile, cu singura deosebire că empiricul român atoaate vindecător prefera țuica în loc de apă. Sub orice formă: intern sau extern; fiert cu cuișoare, piper și zahăr sau rece; comprese sau fricțiuni; desinfectant și tonic. Dar cine să-i fiarbă acum măcar o ceașcă de țuică! Cu Primusul lui, la capul căreia trebuie să citești un molitfelnic până ferbe un ibric cu apă sau cu Marișca neni asta, care e când la vecine, când la nepoată-sa și care are boala fricțiunilor, pentrucă fricțiunea ca și amorul e un contact al epidemelor? Nu e posibil.

Regretele lui se terminară cu un oftat, gîtuț imediat de o tuse de cântăreț pensionar.

— Uf! că nu mai vine somnul odată. Se uită la liniile verticale ce vârgau zugrăveala de pe pereți și-i se păru că una se subțiază. — Hm se vede că am febră, concluse el doctoral. Se trezi deodată numărând dungile de pe zugrăveala pereților, la început cu indiferență, pe urmă cu grija gospodinei care-și numără bobocii.

— Uite în fiecare despărțitură sunt 5. Oare în celelalte tot atâtea sunt? Tot. Pfi! strașnic zugrav. Să nu greșească nici odată! Măcar o singură „dată”. Și pe cînd urmărea toate dungile de pe pereți, să-l prindă pe zugrav cu vreo greșeală, își aduse deodată aminte că citise undeva, într'un ziar sau într'o carte, că somnul vine numărând, rar și monoton pînă la 100. Se puse să numere cu glas de dascăl de biserică: 1, 2, 3 4 — ... rar ca niște bățai de clopot pentru un mort sărac. Cînd ajunse la 60, se plictisi, apoi se încurcă, vru s'o ia dela început, dar enervat c'o 'njurătură trimise la dracul acest mijloc rudimentar de a produce somnul, ca și toate celelalte „prostii

băbești”. Se 'ntoarse plictisit și tușind pe stînga, dar i se păru că i-a rămas spatele gol. „Așa, mă fericesc cu vreun junghiu de mă lasă strîmb ca o salcie” și se puse să-și întoarcă trupul ca pe un butoi spre dreapta, se încurcă în palton, și 'n plapumă, se enervă, se desveli repezind toate cu picioarele apoi de frică să nu răcească, începu să se acopere din nou, metodic, mai întâi plapuma, apoi paltonul, apoi perna pe picioare. După ce isprăvi, era lac de sudoare, începu să sufle, sgomotos și greoi, ca pufăitul unei locomotive și-și scoase coatele afară din plapumă. Simți puțină răcoare pe pielea goală a brațelor și declară mulțumit: „Ah! ce bine!” Dar imediat îi veni, ca un ecou al răcirii brațelor, să strămute. Strănută de 7 ori în șir. Uf! credeam că nu mă mai opresc! Iși străcură brațele din nou sub plapumă... „Ce grozav e să stai în pat. Și să nu faci nimic. Te 'mbolnăvești mai rău!” Stătu puțin liniștit, dar îi veni în gînd inperios, că trebuie să doarmă. Dar cum? Caută să-și rememoreze toate mijloacele de a grăbi somnul. Opium, cocaină... veramon sau veronal?... dar de unde să le iau. Pe urmă se gîndi la mijloacele mecanice. Să mai numere odată? Mersi... Somnul hipnotic? Numai la gîndul ăsta se văzu în oglindă, făcînd gesturi desperate, cu fața încrunțată și cu ochii măriți și fixi. Ochii fixi? Cuvintele acestea îi aduse aminte că dacă fixezi mult timp un punct, pleoapele obolesc și adormi. Căută pe peretele din față un punct. Găsi gaura rămasă dela un cui. Se 'ncruntă, o ținti cu privirea de parcă ar fi vrut s'o prelungească pînă dincolo. Dela un timp i se păru că vede dublu că ochii nu mai pot prinde cu privirea punctul, care se dă după raza materializată parcă, cu stîngăria unui copil ce se învîrte după un copac... ochii începură să lăcrămeze și se 'ntoarse brusc cu spatele 'n sus înjurînd. „Cum te poate zminti o gripă afurisită și statul în casă... Dar în timpul mișcării bruste simți o tăietură în stomach. Mă ce-o fi fost asta? Ii veni în minte aproape ca o chemare telefonică după ce-ai sunat, aspirina cu culoarea ei sus-

pectă. Dacă o fi fost otravă? Gîndul acesta îl făcu să reia poziția de mai înainte, de parcă l'ar fi lovit cineva cu piciorul. La moment simți o sudoare rece peste tot corpul. Otravă? Dar cine o fi pus-o acolo. Manți? O fi avut de gînd nebuna să se sinucidă și n'o fi avut curajul. Și mi-a lăsat cadou pastila. Ori o fi vrut să se răzbune? Mai știi? Dela femeile astea te poți aștepta... Dar dacă n'o fi fost? Se așeză turcește 'n pat să se gîndească. Ce-i de făcut? Simți imediat un frig în spate și se culcă înapoi, învelindu-se și tușind. „Dacă ar fi fost aspirină trebuia să transpir și iute mi-s mâinile reci. Dacă ar fi fost otravă, trebuia să fi simțit dureri mai de mult. Ori poate e o otravă care lucrează încet. Ce dracu o fi? Așteptă să mai simtă ceva. Stătu puțin într'o atenție alarmată, de par că ar aștepta să audă pasul unui hoț sau șoapta unor îndrăgostiți. Dar nu auzi decât bătaia accelerată a inimii. „Cum poți intra la idee, ia așa din senin. Uite cum m'am speriat de giaba. Se întinse mulțumit că s'a înșelat. Fu așa de fericit de această constatare, încât începu să cânte:

Nu plîng pentru nimeni

Și nimeni nu plînge pentru mine.

Oare dacă aspirina aia ar fi fost sublimat sau altă drăcie, cine ar fi plîns pentru mine dacă ași fi murit. Singur ași fi murit! Cine m'ar fi auzit strigînd. Pînă vine baba aia, pot să mă sbat cît oi vrea. Se mai învîrte în pat, dar nu se simți bine. I se păru că picioarele-i sunt reci. Se pipăi pe sub plapumă și picioarele i se părură piele de broască. Brr! ce reci sunt. Oare otrăvirea nu vine cu răcirea picioarelor. Sunt doar primele simptome ale morții. „I r mă gîndesc la asta”. Vru să se scuture de asemenea gînduri și se ridică pe șezut. Numai atunci văzu că-i căzuse perna de pe picioare și că de atîtea învîrtiri picioarele-i rămăseseră descoperite. „Ei vezi cum mă sperii de geaba”. — Se acoperi din nou, trase perina pe picioare și se cuibări în pat... Uf! ce frig mi-e. De unde dracu frigul ăsta. Ce fel de aspirină o fi fost aia, că în loc să transpir, tremur de

de frig. Să nu fi fost aspirină? Se trezi din nou gândindu-se la posibilitatea unei otrăviri, cu toate eforturile pe care le făcea să dea gândurilor un alt curs. Gândurile lucrau fără voia lui. „Ei drăcia dracului dar nu pot să scăpă de asemenea gând.” Și strângându-și toată voința se sculă din pat, ca și cum s'ar fi înșănătoșit deodată, căutându-și de lucru, numai că să nu se gândească la otrăvire. Era ca un criminal urmărit de ochii victimei. Iși făcu o țigară încet, căutând cu ochii pe masă, ce-ar putea face, ca să-i mai treacă de urit. Luă o carte și o deschise: „Mira se lăsă încet pe pat cu dinții închelești, cu pumnii strinși. Iși auzea parcă gândul răcnind. „Nu vreau să strig, nu vreau să gem. Vreau să fiu tare.” Dar otrava își începu efectul.

— Ei, drăcia dracului, parcă-i un blestăm. Nici aici nu scap de otravă și asvîrli cartea într'un colț cu gustul de scîrbă aceluia ce pune mina fără să vrea pe o șopîrlă. Iși aprinse țigara, dar nu putu trage nici un fum, că-l apucă o tuse, de-i scutură tot corpul ca prins de-o mîină de atlet. Svîrli țigara, și se trase din nou în pat. În clipa cînd se așeză în pat, o nouă înjunghietură îl țintui locului. „De data asta-i sigur”. Parcă o mîină rece îi strecură un furțur de ghiață pe șira spinării. „M'am dus... și de abia mai tîrziu continuă... dracului. Mîntea i se goli ca un pahar de apă răsturnat. Iși fixă ochii în gol, fără să vadă ceva. Tot fizicul lui, avertizat parcă de apropierea morții, se concentrase în jurul stomacului, întocmai ca un arici la apropierea dușmanului. Iși trecu instinctiv mîina pe stomach ca în niște passe hipnotice. Stomachul gol, — nu mîncase nimic toată ziua de cît un ceai — se lăsă mîngăiat ca o pisică jigărită, dar după ce și-o ridică, se produse acea chiorăitură specifică stomacului gol. O succesiune de sunete, ca o roștogolire de poloboace pe treptele unui pivniți sau o hurducătură de nuci într'un pod plin cu șoareci, îi păru lui Marian revolta tuturor măruntaielor contra acțiunii otrăvii.

Se lăsă în pat, doborît ca de primirea unei condamnări judi-

ciare definitive. Sub efectul spaimii, simți în gură abundență salivară. „Uite că-mi lasă gura apă”. Tot ce simțea, le socotea drept efectul otrăvirii „Ce să fac? Dacă ași putea vomă... Se legă de gândul asta, de care nu era sigur că el l-a spus, sau l-a auzit, ca de o ramură de salvare. Dacă vomă acum, poate otrava nu și-a avut efectul complet și scap mai ușor. Iși băgă degetele în gură, se necă, se scîrbi, tuși, dar de vomat, tot nu putu. O frică de moarte îl cuprinse. Se înspăimîntă. Ar fi vrut să fugă. Se sculă pe jumătate cu privirea rătăcită, căutând un ajutor. Ce putea face? Să strige, să strige, poate l'o auzi cineva. Dar cine? Baba, Marișca neni e plecată. Vecinii la ora asta nu-s acasă. Poate vreun copil. Nicu a lui Chioru mai toată ziua e pe stradă. Se duse la geam, se uită la casa de peste drum, în lungul uliței. Nimeni, nici un cîine. Se întoarse fără să aibă răbdare să aștepte, hotărît să se înbrace și să plece, chiar cu riscul să cadă pe stradă. L'o ridică cineva și l'o duse la spital. Aci moare ca un cîine. Dar curentul de la geamurile cari nu se închid niciodată cum trebuie, și mersul cu picioarele goale pe podea, îi provocă o tuse ca niște aplauze prelungite de la o întrunire politică, și o serie de strănutări, de fi demontă nu numai măruntaiele în corp ci și hotărîrea de a pleca după ajutor. Se așeză îndoit, complex obosit și fără vlagă pe pat. „Ce să mă mai duc. O fi prea tîrziu și dacă nu mor de otravă mor la sigur de pneumonie. Afurisită zi. Mi-a sosit ceasul și pace! Se culcă în pat, se acoperi bine, că-l răzbise iar frigul, tusea și junghiturile. Acu fie ce-o fi! Numai c'o moarte's dator. O să suport și eu durerile pînă oi putea. Cînd no'i mai putea o să strig, o să urlu și dacă nu m'o găsi nimeni, o să mor. Mare pagubă. Și-așa fac degeaba umbră pămîntului. Li veni deodată în minte, versurile citite sau auzite la vreo reprezentație școlară:

Din codru rupi o rămurea
Ce-i pasă codrului de ea
Ce-i pasă unei lumi întregi
De moartea mea —

Sigur domnule, cui o săi-pese dacă am crăpat. Parc'o văd pe Marișca neni, cînd o veni și m'o găsi țeapăn în pat: O să vie de sigur încet, cu țirligii ei fișiiți pe jos, ca umbletul gândacilor prin hîrtii și o să puie mîina pe mine să mă deștepte. „Hai, domnule Ionică, scoală-te. A venit lăptăreasa”. Cum îi spune de obicei: Dar o să simtă că-i rece și atunci o să țipe ascuțit și prelungit, ca atunci cînd i-a călcat mașina cățelușul. Are să iasă apoi în prag tot strigând, de are să adune toți vecinii. Și are să mă bocească: „Auleu, auleu, o murit chiriașul meu, că l'am lăsat sănătos și voinos (vorba vine că doar știa că sunt gripat). Numai un pic am plecat (ca totdeauna stă 7 ceasuri și spune c'a stat numai un pic) și acu îi mort și 'ntins 'n pat. „Domnule Ionică, Domnule Ionică”, de ce te-ai dus și m'ai lăsat, unde mai gălesc un chiriaș așa bun. Pe Marian îl umfă risul: Cred și eu că n'ai să mai găsești așa chiriaș, dela care să-i fumezi țigările, să-l mai sfeterisești de niscaiva gologani de prin buzunar, cînd viu beat acasă, și dela care să iei o chirie ca după un apartament luxos, nu pentru închisoarea asta de cameră, 4 metri lungime și lățime, un pat, o masă și un dulap. Babornița dracului. Ei, parcă ceilalți o fi mai breji. Parcă-i văd pe „colegii” de la Tribunal. Ionescu, mai ales. O să meargă din grefă 'n grefă, și o să spuie c'un glas plîngăreț: Ai auzit? A murit Marian. Săracu așa tînr. (Ei! țineți-ași eu, cît mai curînd lumînarea, caiafa lui Belzebut, că parcă eu nu știu că nu mai poți de bucurie, că-mi iei înșfirșit locul.

Da Nițulescu? — „Ei nu mai spune dragă? Cînd dragă (și fără voie îi imită glasul și gesturile lui efeminizate) dar ce-a avut dragă? Așa din senin? S'o sinucis? Ei nu mai spune dragă (O ho! ho! ho. Să vezi numai ce o să se vorbească! Bebi Milovan o să spuie sigur că m'am sinucis din dragoste. Porcul ăla de Canavea o s'o spună cu înțeles. Ei, cine știe. Și o să lase să se 'nțeleagă, ca totdeauna, că mi-ar fi lipsit bani din cassă, sau c'am lăsat să mi se fure vreun dosar,

pentru cine știe câte mii de lei. Il cunosc eu pe hipocritul ăsta. Totdeauna vede ceva deochiat în toate. Asta să fi fost polițist, cită lume ar fi nenorocit. Dar Negreanu, dar Vasiliu, da Milițoi... mai ales Milițoi... Uf! Parcă-i văd la o țuică în dos la Panțu. Cu Jenică Velcean. Jenică o să plângă ca de obicei. Are plînsul ușor. Dar nici nu-i băiat rău. Milițoi o să-l apostrofeze ca de obicei: „Ce plângi mă. A crăpat? a crăpat. Parcă-l învii? Așa e viața. Un fleac! Dă-i dracului și hai să bem. Că mâne ne ducem și noi după el. Prosit frate și Dumnezeu să-l ierte. Jenică după al 5-lea pahar o să 'nceapă să mă bocească: „Măi Jenică măi, de ce-ai plecat mă, că eu m-am avut ca un frate.. mă.. amândoi am călănit împreună.. mă.. amândoi am intrat odată la Tribunal.. hi hi hi.. Să știți că și eu mor de-acu. Am așa o presimțire... (Presimțirile lui! De 10 ani tot presimțiri de astea are la beții: Are beția plângăreață). Milițoi o să-și restrângă buza de jos ca un dispreț și are să-l sictirească: Mori măi! Hai mori. Eu te 'ngrop. Și 'ți țin și un discurs.

Perju are să umble cu colecta să adune bani pentru coroană. Totdeauna el colectează... și gurile rele spun că-i mai rămâne și lui ceva.. Merge din birou în birou.. „Dă mă, că și pentru tine o să deie alții.. Fiecare la rândul lui.. vorbește el convingător.. Au să cumpere de sigur o coroană de aia artificială, cu niște flori de hârtie, de-te fac pesimist numai când le vezi, c'o panglică tricoloră, că Perju nu-și poate închipui altfel o înmormântare creștină și românească. Pe panglică o să puie cu litere aurite: Dormi în pace, suflet bun, colegii tăi.. O firă'r ai dracului cu inscripția lor. Auzi! suflet bun. Băleanu și Chiroi au să zâmbească acru.. Suflet bun.. da.. de tăiat țearmurile cu el. Numai câte zile rele le-am făcut la alegerea dela Asociație. Dar Moș Nae.. Săracu de el. Uite de el îmi pare rău, acum când mă despart de lumea asta. O să plângă bătrânește, fără lacrimi, sclifosindu-se: „Dumnezeu să-l ierte, că mult rău mi-a făcut“. Il scosei dela grefă și acum își mănâncă zilele la arhive,

cosând la dosare și catalogându-le, ghiontit și săcâit de toată lumea.

Mă! Mare canalie mai e și o-mul. Numai cind pleci din viață și-ți revizuești bagajul, vezi cite răutăți gratuite ai făcut. Ceapa ei de viață, cînd te gîndești că pentru zilele și anii, care-i petreci pe pămîntul ăsta spurcat, tu nu-i dai nimic în schimb. Pentru ce drac, am mai trăit și eu... filosofă el, totalizînd în gînd activul vieții lui. Numai de l-ar pune înapoi. Ei ți-ai găsit! Cîți or să se bată pentru locul meu. Mănescu o să fie primul. Ei! de cînd îmi paște locul meu. „Bine c'o crăpat“ așa o să spuie, cînd o auzi c'am murit. Ii trebuie locul meu, numai ca să facă loc țirfei alea de Paraschiveasca, care morțiș ține să vie la expediție în locul lui. Bucură-te Mănescule, că ți ajungi scopul. Și măgarul ăsta o să-mi vorbească și la cimitir. Sigur. Doar el vorbește la toate înmormintările. Parcă-l aud: Jalnici ascultători... S'a dus dintre noi un frate de-al nostru (și 'n gînd o să zică: bine că s'a dus). Cel mai bun, pentru că el a fost alesul lui Dumnezeu înaintea noastră (... și ne-a lăsat pe noi păcătoșii să mai trăim.) Florile frumoase sunt mai repede rupte de cît buruienile din grădina vieții. Și colegul nostru a fost floarea (și 'n gîndul lui... de mătrăgună) a funcționării dela Tribunal.“

(Și apoi o să mi se adreseze mie, c'asa e mai patetic și așa l-a văzut odată pe Tacke Ionescu vorbind la o înmormîntare). Frate Ionică... (aci o să-i tremure vocea și o să lase să-i curgă o lacrimă. Mare excroc mai e... plînge la comandă) lasă-mă să-ți spun așa, pentru că te-am avut ca un frate (te las dragă, că nu te mai pot opri, cum nu te mai pot opri să-mi iai locul după care jinduiai atît), ai știut să fii un bun camarad și toți s'au încrezut în tine (de aceea la alegeri am avut numai 3 voturi, pe al meu, pe al Lucicăi... săraca... de acu o să se mărite cu boul ăla amorezat de Bătlan... și pe-al lui Nae, care nu l-a dat mie ca să nu-l dea lui Moroianu, cu care era la cuțite). Ți-ai făcut datoria cu conștiință și ai fost apreciat de toți șefii tăi...

(Ptiu! al dracului pezevenchi.. aici bine a știut să mă lovească.. Numai cum m'a apreciat Lică Teodorescu, judecătorul dela a țicia. Din porc, cocotă pomădată și bețiv ordinar nu mă mai scoțea... Dar Nică Pantelică dela secția tutelară. „Băiatule să nu te mai prind cu actele în neregulă, cu condica patată și fără cerneală bună în călimară, că-ți rup picioarele, te iau de guler și te dau pe brânci afară... Trebuia să rămii la porci și la giște... (eram din aceeași parte amîndoi...) Ce scrisoare e asta! Ha! ha! ha! săracul bătrîn, tare mă tem că tot eu l-am băgat în mormînt, că multe mizerii i-am mai făcut) Pentru toți aveai o vorbă bună (dacă plătea... avea) o atenție (ho! ho! numai alîșia ani să mai fi trăit, de citeori l-am injurat de mamă) purtările tale erau cunoscute de toată lumea (probabil de aia m'au poreclit: Ionică Riiosul). Șefii tăi te dădeau ca exemplu (iar te-ai pilit bețivanule sau iar ai chefuit cu Marian, cu bețivul ăla de Marian).

Și-acum pleci dintre noi (ah! ce bine-ți pare ticălosule). Te jellesc toți colegii tăi, cari te-au stimat (și încă cum), te-au iubit (ca sarea'n ochi.) Noi, colegii tăi dela tribunal, îți promitem că-ți vom păstra memoria eternă (o ho, ho, peste vreun an cine o mai pomeni de mine..) că te vom da ca exemplu (mai las'o Popescule!)... Și acum cînd te întorci în pămîntul din care te-ai născut, cu lacrimi ferbinți (de crocodil, paită ordinară... aici iar vei lacrima) îți zicem un creștinesc fie-ți țărâna ușoară și 'n gînd îmi dorești să fie grea, grea ca o piatră de moară, să nu mai mă pot scula de aici. Huo la oase demagogule..

— Da ce-ai maică! cu cine te cerți. Vai ce m'ai speriat. Credeam că te bați cu cineva.

— Cu nimeni. Marișca neni, cea mai simpatică dintre proprietărese.

— Iar răzi de mine.. Dar ce ai avut. Uite ce transpirat ești. Doar nu ești bolnav?

— Nu, n'am nimic. Dar știi? Absolut nimic. Nici stomacul nu mă doare.. Ura! Marișca neni...

Marcel Olinescu

FIGURI ZĂRĂNDENE*

SIGISMUND BORLEA (1827-1883)

Înrudirea lui C. Talos-Tălășescu, I. Slavici și I. Rusu Șirianu cu S. Borlea.

De prof. **Traian Mager.**

S. Borlea — protonotar comitatens dela 1861 și deputat de Hălmațiu în camera ungară dela 1865 până la 1878 — a fost o personalitate bine cunoscută în viața politică a Ardealului. De numele lui se leagă în mare parte organizarea românească a Zărândului dela 1861.

El s'a născut în Șiria la anul 1827¹⁾ și era înrudit cu familiile Talos și Slavici. Spune adevărat Slavici în memoriile sale că după mama lui născută Borlea, avea rudenii până pe la Hălmațiu și Baia de Criș, mai ales cărturari²⁾. Aflăm mai târziu, că erau veri de ai mamei lui: Sigismund Borlea³⁾ și Tălășescu⁴⁾ notar în Zimbru, apoi solgabrău în Hălmațiu, care a fost tatăl scriitoarei Constanța măritată Hodoș.

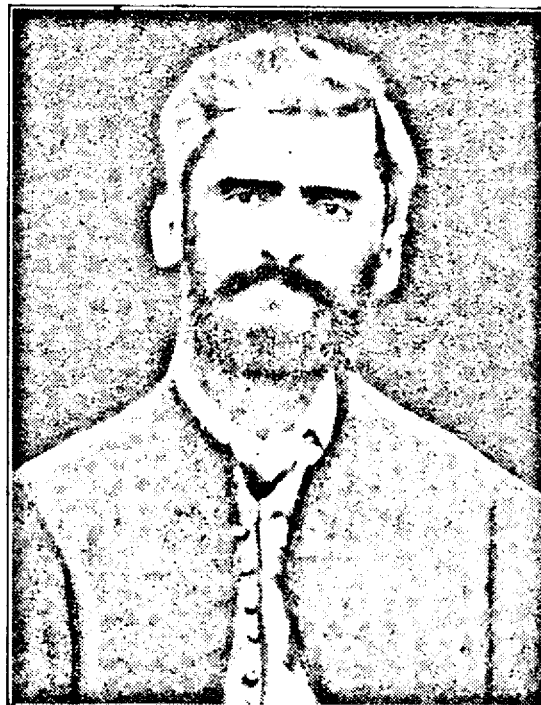
Sigismund Borlea a studiat teologia în Arad și filozofia în Pojon⁵⁾ (sub filozofie este a se înțelege clasa ultimă a liceului, nota aut.).

Evenimentele anilor 1848 l-au găsit deci în vârsta de 20 sau 21 ani, epoca în care arde mai vie flacăra idealismului. Cum la 1848 intelectualii românilor din Podgoria Aradului, ca și mulți alții din Ungaria, și mai puțini din Ardeal, îmbătați de ideile revoluționare de libertate, egalitate și frățietate, propagate de Kossuth, au trecut de partea acestuia, — îl găsim și pe Sigismund Borlea în dieta dela Debrețin în calitate de deputat, alături încă de doi șirieni: Sigismund Popoviciu, fiul protopopului și Gheorghe Popa⁶⁾. Un caz tipic de desorientare politică a acestor vremuri ni-l oferă și frunțașă familie Rațiu din Turda, care la 1848 se împărțise în două tabere: una cu Kossuth și alta cu lancu⁷⁾, unul din membrii acestei familii fiind chiar Dr. Ioan Rațiu, viitorul președinte al Partidului național român.

Bineînțeles, dezertarea intelectualilor în tabăra ungurească n'a influențat întru nimica ținuta poporului, care orientându-se numai după bunul simț, a rămas credincios împăratului. Astfel trecând prin Șiria o trupă ungurească spre Hălmațiu, populația împușcând asupra ei a ucis 16 honvezi. Drept rețorziune comandantul ungar a executat 16 șirieni, între cari și pe tatăl deputatului Gheorghe Popa, pe care d'n grație nu l-au

spânzurat, ci împușcat.

Notarul comunei era Pop, ginerele protopopului și deci cumnatul deputatului Popoviciu. Acesta căutând să scape pe unii, dar neputând, decât jefind pe alții, muștrându-l conștiința, ori de frica răzbunării, s'a sinucis în noaptea următoare execuției⁸⁾.

Sigismund Borlea (1827-1883)

În conflictele ce se succedară tot mai dese și mai sângeroase între Români și Unguri, tinerii noștri kossuthiști, acei de bună credință dar lipsiți de experiență, avură destule și dureroase prilejuri să se desmeticească din mrejele nesincerei prietenii ungurești în care căzuseră și devin cei mai înfiăcăriți naționaliști. Tot așa, precum unii dezertară din tabăra românească, cum a fost acel baron Ladislău Nopcea, fiul preotului român din Fărcădia (Țara Hațegului pe atunci comite suprem, apoi Mánzat și Hidvégi, cari după ce juraseră credință împăratului și națiunii române pe Câmpia Libertății la 3/15 Mai 1848, au stat ascunși tot timpul cât a ținut revoluția.²⁾

⁸⁾ Slavici, idem, p. 11—12.

²⁾ Iudita Secula, din vremuri apuse (Memorii, București, 1899, p. 21. La depunerea jurământului baronul Nopcea ridicase mâna îmbrăcată în mănușă albă, la ce Bărnul care ședea la tribună alături de Papiu Ilarian și Bariș, a strigat încât au auzit toți de dimprejur: Jos cu mănușa, Vasilică! Baronul și-a tras mănușa și au jurat cu toții. (p. 17—18).

* Fragment din cadrul istoric al monografiei ținutului Hălmațului.

¹⁾ Dr. C. Diaconovich, Enciclopedia, vol. I, pag. 537. Atcea se dă 1828 anul nașterii, iar inscripția crucii lui din Tebea indică 1827.

²⁾ Ion Slavici, Lumea prin care am trecut, București 1930, p. 9.

³⁾ Idem, p. 11.

⁴⁾ Idem, p. 43—44.

⁵⁾ Diaconovich, idem.

⁶⁾ Slavici, o. c. p. 11.

⁷⁾ I. Georgescu, Monografia lui Dr. Ioan Rațiu, Sibiu 1928, p. 18.

E chestie de caracter înăscut. Un idealist poate să greșească, dar destinul implacabil îi va rezerva rolul de împlinit. Aceasta a fost și soarta lui Sigismund Borlea, care după restabilirea constituției, deveni una dintre figurile reprezentative ale românismului militant din acea epocă.

Nu știm unde a fost și ce a făcut S. B. sub durata absolutismului. Dacă la slârșitul acelei epoci se va fi aflat în Siria, probabil că nemulțumit cu slabul succes al Românilor arădani la organizarea acestui județ, va fi plecat în sus pe Valea Crișului Alb spre Zărând, unde îl găsim de pe la începutul constituției comitatului în calitate de protonotar comitatens în Baia de Criș.

În alegerile pentru camera maghiară la 1865 este ales deputat în Hălmagiu, alături de Dr. Iosif Hodoș, ales în Brad, cele două circumscripții ale Zărândului, exercitându-și mandatul de deputat în ciclul parlamentar 1865—1868.¹⁾ Este reales la Hălmagiu alături de Hodoș la Brad încă de două ori, în ciclurile parlamentare: 1869—1872²⁾ și 1872—1875.³⁾ S. Borlea a fost deputat de Hălmagiu și a patra oară, în ciclul parlamentar 1875—1878,⁴⁾ când la Brad mandatul lui Hodoș a fost infirmat.

Sigismund Borlea a reprezentat Hălmagiul fără întrerupere timp de 13 ani dezvoltând o bogată activitate parlamentară prin critica și controlul exercitat asupra tuturor proiectelor de legi unguerești, cari urmăreau la început în mod deghizat mai târziu fățiș chiar acelaș scop, de desființare a naționalităților. În acest sens a rostit zeci de discursuri, a dezvoltat numeroase interpelări și a înaintat memorii protestatare.

La 1868 îl vedem în polemică cu Francisc Deák asupra proiectului de Lege a naționalităților.⁵⁾

Tot în acelaș an susține cu tărie revendicările românești în discuția proiectului de Lege pentru regularea amănunțită a uniunii Ardealului cu Ungaria.⁶⁾

În 1869, la propunerea lui Hodoș⁷⁾, înființează împreună cu alți 8 deputați Clubul parlamentar român.

În ședința din 14 Iunie tot 1869 interpelează înaintând un energic protest împotriva detragerei debitului poștal al ziarului românesc „Albina” și al celui croat „Pozor”, ce apăreau la Viena.⁸⁾

În discursurile sale parlamentare Sigismund Borlea se folosea cu multă abilitate de ironia incisivă realizată prin comparații sugestive, ce stârneau valuri de ilaritate asupra adversarului.

În ședința din 2 Iulie 1869, la discuția asupra proiectului de Lege pentru exercitarea puterii judecătorești, a vorbit întâiu Borlea, după

¹⁾ V. Păcășianu, Cartea de Aur, vol. IV, p. 8

²⁾ Idem, vol. V, p. 132.

³⁾ Idem, vol. VI, p. 103.

⁴⁾ Idem, vol. VI, p. 514.

⁵⁾ În ședința din 25 Nov. 1868. (V. Păcășianu, Cartea de aur, vol. IV, p. 563—569).

⁶⁾ În ședința din 1 Dec. 1868. (V. Păcășianu, o. c. IV, p. 819—821).

⁷⁾ La 30 Aprilie 1869. (V. P. o. c. vol. V, p. 133).

⁸⁾ V. P. o. c. vol. V, p. 185—186.

el Hodoș și apoi iarăș Borlea. Românii vedeau o mare primejdie în dispozițiunea acestei legi care depunea în mâinile guvernului numirea funcționarilor din justiție. Până aci justiția nefiind separată de administrație, toți funcționarii se alegeau sau se numeau în județ. Trecând această putere în mâinile guvernului, se putea prevedea că de acum înainte, mai ales în regiunile românești, vor fi numiți numai oameni străini de localitate, de limba și legea populației.

Comparând legile actuale cu patentele, Borlea acuză pe Unguri că practică metoda germană din absolutism atât de mult detestată de ei, imputându-le în plus lipsa de sinceritate, căci până când Germanii nu se sfiau să declare că guvernează în mod absolutistic, Ungurii practică aceeaș metodă sub masca constituționalismului.

Vorbirea lui abundă în șarje de acest fel: „Guvernul absolutistic dela 1854, pentru ca să câștige autoritate pe seama corpului de funcționari astfel compus (adecă din străini), i-a ordonat prin regulamente, să poarte uniformă și barbă rasă la mijloc, și se poate că și onoratul guvern va dispune prin ordonanță ulterioară, spre a-și împretieni corpul de funcționari cu poporul, ca funcționarii să poarte pîteni și mustețe unse și răsucite¹⁾ (modă unguerească). Aduce imediat ca exemplu pe actualii finanți (garda financiară), care poartă haine unguerești și pălărie mică de Debrețin.

Discuțiile la proiectele de buget anuale îi serveau totdeauna prilej lui Borlea, să atace chestiunile de ordin economic. Protesta împotriva impozitelor, cari i se păreau că lovesc prea greu tocmai regiunile sărace locuite de Români, arătând că mare parte din teritoriul Zărândului este trecut în categoria pământurilor de clasa primă, supus deci taxelor ridicate, ceea ce constituie o nedreptate, deoarece regiunea aceasta posedă numai terenuri foarte puțin productive, în bună parte chiar sterile.

La discuția generală a bugetului 1873²⁾, când ministerul de finanțe motiva sporirea impozitelor cu propășirea economică a țării, dovedind prin contractele de vânzare ale unor moșii că prețul pământului s'a urcat și prin aceasta valoarea proprietății fonciare a țării s'a urcat cu 86 milioane, Borlea îi administrează patriotului ungar o binemeritată lecție de economie politică. După ce recunoaște că acele pământuri s'au vândut scump, arată că moșiile din chestiune au fost cumpărate de bogătași din străinătate, și pune întrebarea, că oare aceasta nu denotă tocmai contrariul, căci dacă țara ar avea bani, s'ar fi găsit amatori și la noi. Îi avertizează că perzistând în nceastă falsă credință, sporindu-se peste puțință impozitele, vom ajunge ca străinătatea să ne exproprieze.

Trecând apoi la situația Zărândului, arată că recoltele anilor 1871 și 1872 fiind foarte slabe, aici bântuie foamea. Era prin Ianuarie 1873. În

¹⁾ V. P. o. c. V, p. 197.

²⁾ Ședința din 28 Ianuarie, 1873. (Păcășianu, o. c. vol. VI, p. 141—154).

de-a pune stăpânire pe lumea exterioară, de-a înlănzii și cuceri puterile naturii și de-a le aservi scopurilor și nevoilor sale.

Pe când *cultura* este quintesența tuturor realizărilor mai superioare isvorite în ultimă analiză din instinctul primar al *conservării speciei* omului, al instinctului acestuia numit „pozitiv” și care nu este decât expresiunea prisosului de energie, care se cheltuiește în „funcțiuni de lux”.

Avem deci de-a face cu *agouă lumi deosebite*. În cazul întâi cu: lumea tuturor lipsurilor pe care le simte omul, cu lumea *instinctelor flămânde* în cazul al doilea cu o lume plină de prisosuri de energie și în care se cheltuiește din plin și din plăcere. Este lumea animalului nevoiaș și lumea creatorului.

Creațiuni ale nevoiei (*civilizație*) ar fi, Statul, economia, dreptul, științele exacte și tot cosmos-ul de valori utile și trebuincioase de care are omul nevoie în viața lui individuală și socială, *toată naționalizarea existenței lui prin intelectul său*.

Creațiuni ale prisosului de energie, ale bogăției, (*cultură*) ar fi arta, religia și filosofia.

În cazul din urmă (al manifestărilor culturale) omul se cheltuiește pe el, în cazul dintâi (al manifestărilor civilizației) omul gospodărește pur și simplu bunuri exterioare sau și alți oameni.

Am putea spune că *civilizația* are o atitudine dușmănoasă față de natura, pe care o dorește să o supună, să o cucerească, să o aservească, pe când *cultura* păstrează mai mult raporturi de cuitizan și prieten al naturii.

Rezumând, putem să mai adăugăm că civilizația este quintesența manifestărilor intereselor *individuale*, precum cultura este quintesența intereselor *sociale*. Ambele manifestări, deși pleacă din impulsuri naturale distincte, se condiționează reciproc, cultura putând da impulsuri noi civilizației, iar civilizația putând provoca noi manifestări culturale.

Și cu aceasta trecem la analiza ultimei chestiuni, cu care terminăm această lungă introducere.

Dacă civilizația se poate desvolta și într-o societate, care din punct de vedere social nu prezintă un prea mare echilibru, adevărata cultură se manifestă numai în societăți echilibrate din punct de vedere social, adică acolo unde conștiința colectivă predomină conștiințele individuale sau de clasă, *deoarece cultura este o manifestare socială prin excelență*. De aceia secolul nostru, cu faimoasa lui civilizație, privește cu oarecare mâhnire la epocile culturale atât de înfloritoare ale evului mediu, deoarece timpurile noastre sunt departe de-a avea deocamdată acel echilibru social așa de propice dezvoltării ideilor generale, deci a culturii.

Cu aceste elemente la îndemână, să trecem acum în Abisinia, pentru a vedea dacă acolo aflăm manifestări de civilizație și cultură, dacă locuitorii ei, și-au putut crea acel cosmos de valori materiale și morale necesare pentru ușurarea

traului de toate zile, dacă sufletul abisinian s'a realizat în opere de cultură menite să îndrepteze lumea spre idealuri, tot mai superioare și dacă în general se află condițiuni cosmice și sociale potrivite pentru dezvoltarea unei civilizații sau unei culturi.

* * *

Ținuturile de prin prejurul locului Tsana sunt unele din cele mai roditoare din toată Africa Deaceia au fost totdeauna disputate. Înainte de venirea Abisinenilor, aceste ținuturi erau locuite de o populație de Negri numită Agau.

Abisinenii popor de luptători și negustori părăsiseră pe la 1100 înainte de Christos Jemen ul, țara lor de origină, traversară Marea Roșie și pustiul Danakil și se opriră la lacul Tsana unde găsiră un platou minunat, asemănător cu țara lor de origină.

Ei bătură populațiunea băștinașă, pe care în parte o absorbii sau o împinse spre sud și vest, unde se nascură noi imperii de negri, cari se luptară aproape 3000 ani cu noii veniți, și cari imperii, abia după cucerirea Kaffei de către Menelik-ul II-lea (1897), au fost anexate Etiopiei propriu zise.

Abisinenii, hamiți semitizați și apoi creștinați de prin secolul al patrulea după Christos, locuiesc în mase compacte cele patru provincii din jurul lacului Tsana: Amhara, Soa, Tigre și Godscham.

În restul Abisiniei (circa 3/5) trăiesc diferite populațiuni negre, cari vorbesc 70 de dialecte, destul de diferite unul de altul.

Din cele circa 10-12 milioane de locuitori la cât se evaluează populațiunea Abisiniei, numai 3 până la 4 milioane sunt Etiopieni propriu ziși, restul sunt diferite alte popoare supuse abia pe la sfârșitul secolului trecut de către Menelik al II-lea.

În afară de provinciile de mai sus, Abisinia este deci o colonie, exploatată de rasa amharică a Etiopenilor.

Abisinenii formează clasa stăpânilor, iar restul populațiunilor este obligat să muncească pentru ei. Se evaluează la 4.000.000 numărul sclavilor cari ar fi și astăzi în Abisinia.

Abisinia este un stat bisericesc fără nici o religiozitate. Se povestește că sub raportul moral cei mai sus pe această scară stau păgânii, apoi vin evreii mahomedanii și numai la urmă creștinii.

E plină țara de proști. Se vorbește de sute mii de popi, cari cutreeră țara în lung și în lat, alții susțin că ar putea fi chiar un milion. Tot ce nu este sclav sau nu poartă arme este preot.

Cu ajutorul blăstămurilor și sugestiunilor de tot felul ei au pus mâna pe întinderi mari de pământ pe care le arendează sau le lucrează cu sclavi.

Serviciul religios cu strigătul și urlatul lor seamănă mai mult a orgie decât a slujbă religioasă.

Tot pământul este proprietatea negusului, care-l încredințează apoi, contra anumitor dări, clasei stăpânitoare a Abisinenilor. De aici exploatarea nemiloasă a sclavilor și țăranilor neli-

beri și puținul interes pentru cultura solului a acestora din urmă.

Se povestește că un ras, care era pe moarte, ar fi cerut să fie îngropat cu mâna afară, pentru ca să mai poată încasa ceva impozite și după moarte.

La aceste împrejurări sociale, pe cari le și condiționează în parte, se adaugă teribilele condițiuni geografice și climaterice.

Țară alpină, acoperită de munți prăpăstioși, vulcani stinși, compusă din platouri ce ajung o înălțime de peste 10.000 metri, brăzdate de văi adânci care întrerup orișice circulație, naște în mod fatal o populațiune războinică, sălbatecă și cu obiceiuri îngrozitoare.

Din Mai până în Septembrie, suflă vântul dinspre Sud-Vest aducând nouri încărcăți de umezeala oceanului. Ploile sunt torențiale, însoțite de manifestări electrice. O mare mulțime de oameni sunt loviți în acest timp de trăsnet. Apele cresc și inundă câmpurile, drumurile se prefac în torenți vijeliosi, care spală minereul munților. Ori-ce activitate omenească este imposibilă.

Iar în epoca secetoasă din Octombrie până în Mai, când suflă vântul uscat dinspre Indii, râurile seacă, apele dispar, iar omul — după o scurtă activitate posibilă după retragerea apelor — se întâlnește la acelaș izvor cu fiarele sălbatice, căci izvorul sau fântâna este (în unele părți ale Abisiniei) singurul centru dătător de viață în acest anoiimp aproape mort.

Natural că asemenea condițiuni sociale, climaterice și geografice sunt puțin favorabile unor începuturi cât de modeste de civilizație și cultură.

Străinii, atrași de aurul și bogățiile naturale ale Abisiniei, precum și de posibilitatea de a cumpăra sclavi, au avut relațiuni comerciale din timpuri imemorabile cu această țară.

Dacă încercau însă să cucerească țara, atunci seneau munții, stâncile, râurile, ploaia și omul la olaltă și alungau din țară pe străini.

Aceleași elemente însă au împărțit Abisinia în tot atâtea grupe ce n'au putut fi stăpânite decât incidental de către unul singur, așa că, dacă țara n'a putut fi cucerită de nimeni din afară, ea nu a putut fi stăpânită de către nimeni nici din înăuntru.

Cu toate aceste s'au schimbat multe și în Abisinia, decând o cale ferată leagă capitala lor cu un port din Somalia Franceză, decând numeroși abisinieni își fac studiile prin Europa. Dar obiceiurile lor milenare nu se înlocuiesc așa de ușor, de astăzi pe mâine.

Cultura, care s'a putut desvolta în aceste împrejurări, îmbracă forma unor elemente de tradiție de mai multe ori milenară.

Această cultură are prea puține elemente de evoluție, inițiativă sau creație.

Totul se reduce — inclusiv religia lor, încremenită în ritualuri cu sfințenie respectate — la obiceiuri aproape pietrificate, pe cari numai cu greu le poate altera contactul ce în ultimul

timp și în măsură așa de mică, l'a luat Abisinia cu Europa.

Cu toate aceste există oarecari începuturi de artă în abisinia. Așa bunăoară în picturi se disting două curente, unul așa numit primitiv, care păstrează tradiția abisiniană și care emoționează anume prin primitivitatea lui. Acest curent, reprezentat prin pictorul ATO BELATSCHOU, înfățișează de predilecție, în scene simple, istoria statului etiopian. Reprezentantul curentului modern, pictorul AGEGNHOU INGIDA, imită arta europeană. El a fost însărcinat să zugrăvească perții interioari ai Parlamentului abisinian.

Nu se poate nega că în poporul abisinian se găsesc impulsuri artistice destul de puternice, pe cari se grefează și curentele artistice de mai sus.

Învățământ public nu există în Abisinia Abia în anul 1935 a promis actualul Neguș că-l va introduce, înființând câteva școli în Adis-Abeba.

Se spune că copiii abisinieni sunt foarte talentați și învață limbile europene cu o iuteală necunoscută în Europa.

S'a introdus instituția cercelașilor și, peste tot, mai cu seamă în Adis-Abeba, întâlnești inovațiuni europene alături de obiceiurile lor milenare.

Oarecari schimbări s'au produs totuși și acolo deși poate numai la suprafață.

Lumea începe să se resimtă de influența europenilor. În orișice caz la Adis-Abeba bătaia cu biciul se aplică în edificii închise, nu pe stradă ca mai înainte, asemenea și legea talionului; întri într'un local ca la o panoramă, dar în loc de o păpușă împuști de fapt un om; condamnații însă mor și acum de foame în închisori, justiția în primă instanță se face deasemenea pe stradă, debitorul este legat de creditor până ce-l plătește, tâlharului prins în flagrant delict i se taie tot pe stradă, imediat mâna, după cum pe stradă se taie animalele, după ce au fost mai întâi suse la chinuri prin tăierea treptată a vinelor pentru a li se scurge sângele.

Tentația sau omorul unui rege se pedepsește cu arderea de viu, după ce corpul condamnatului a fost înfășurat mai întâi în muselin muiat în ceară ferbinte.

Obiceiuri crude, astfel cum poate că au fost și înainte de 3000 de ani și cum sunt de altfel crude elementele naturale cari stăpânesc această țară.

Și totuși, dacă ar fi să trag o concluzie din cele expuse mai sus, așa spune că chiar în acest caz relațiunile pacifice între Abisinieni și Europeni ar duce mai repede la o îndulcire a moravurilor celor dintâi, la o exploatare mai rațională a bogățiilor solului și subsolului țării decât războiul cu rezultatele lui totdeauna aleatorii și care chiar atunci când este pus în slujba unor interese superioare, rămâne o armă periculoasă și plină de consecințe incalculabile pentru orișicine recurge la el.

Ștefan Ieșanu

Azi ori mâine...

Te vreau!
 Crin alb pe altar de inimi arzânde!
 Dacă dorinți aprinse te-ar privi cu râvnă,
 Corolă imaculată,
 Aș răcni nebun, nu!
 A altuia, niciodată!

De-ai fi Magdalena mea mică,
 Inveșmântată în azur,
 Azi -
 Aș săruta flori roșii în carnea trupului tău...
 Jertfă, aș înșira din stele
 Colan de perle,
 O, suprema mea isbândă!
 Și roua ochilor mei
 Ar picura...
 În palma ta flămândă...

Măine,
 Gura ta însetată va fi un mac însângerat
 Sub gura mea înfiorată de păcat.
 Și tu, de acum, crin de foc
 Pe altarul intinat al inimii,
 M'ai chema neîncetat, cum în pădurea seculară
 Aprigul leopard își strigă mugind femela...

Aș jura pe neînduplecatul Budha
 Că trupul meu a devenit altarul vecinic
 Al sufletului tău.

Te vreau!
 Chiar de-aș atrage asupra-ți blestemul;
 Îmi ești dragă,
 Și vreau să trăiesc în tine ca o chinuitoare indoială.

Azi ori mâine,
 Fii gata, floare însetată
 A pustiului plin de păcat!

M. Dr. RAICU

Mamei

Fiecare cîtec urcă spre cer
 și fiecare gînd în spre tine,
 N'am să pot să-ți spun iubirea, mamă?
 Iartă-mi, încă
 Steaua ta, albastră, cheamă
 sufletu-mi, în noapte adîncă,
 Stea peste visuri și cîmpuri
 Unde ești nu mai sînt timpuri.
 Sgomot de bulgări căzînd în orbite
 toamna din nou îmi trimite.
 Să 'nalț rugătoare mîinile albe
 flori pustiite și galbe?
 să buciem blestem din creștetul gurii
 să ardă rugina pădurii?
 Din vieți de-ai pleca
 În vieți reveni — voi
 privirea și inima ta
 eu mai primi — voi.
 Fiecare cîtec urcă spre cer
 și fiecare gînd în spre tine.

ACTUALITĂȚI

F. S. C. A.

Câte ceva despre societățile federalizate. Diferite considerațiuni marginale. „Ateneul popular” și HOTARUL de ieri și de azi.

oale societățile culturale din Arad s-au federalizat; „Hotarul” devine organul de pu licate al societăților federalizate.

*

In omenia sa tradițională Românul își cinsteste oaspeții. Iată de ce se cuvine să spunem în primul rând câteva cuvinte despre tovarășii de luptă pe cari îi primim în casa noastră.

Locul de cinste și cel dintâi cuvânt de salut — celui mai în vârstă dintre oaspeții: „Astrei”. Prin trecutul său, „Astra” se identifică nu numai cu aspirațiunile culturale ale tuturor Românilor de pe plaiurile ardelenе — dar chiar cu supremul țel al națiunii ineseși, al națiunii răvășite de soartă pe cele două versante ale carpaților: unitatea națională!

„Astra” este azi cel mai bătrân și cel mai cinstit oaspe al nostru.

Cândva i-am adresat cuvinte de muștrare. Erau pornite din durerea de a o vedea agonizând pe laurii unui trecut glorios — în ultimul timp steril. Eram pe vremea aceea prea sburdalnic pentru a ne putea acomoda ritmului ei lent, obositor de lent, anihilator... Ne-am deprins și am purces singuri. Inițierea „Ateneului popular” a fost primul gest de protest împotriva țe dințelor statutare și regulamentare, comitetale, centrale și despărțământale ale „Astrei”. Al doilea gest efectiv și protest pozitiv: apariția „Hotarului.” Avem sinceritatea s-o mărturisim: și „Ateneul popular” și „Hotarul” sunt reacțiunea pozitivă a elementelor active, creatoare, împotriva decorativismului tutelar și statutar neproductiv al „Astrei” și al unor surate despre care nu se mai vorbește demult, nimic!

Astăzi „Astra” și „Ateneul popular” suntem alături: prieteni și tovarășii de luptă.

— Institutul social Banat-Crișana este o forță nouă, tânără, activă ale cărei roade plină de sevă — încercări practice pe teren — se arată extrem de promițătoare pentru viitor. Institutul social Banat-Crișana, înseamnă minuțioase cercetări sociologice ale mediului rural cel mai caracteristic din punct de vedere românesc sau eterogen — și mai înseamnă nesecata energie organizatoare a conducătorului, Dr. C. Radu.

Institutul social e mult prea tânăr pentru a ne vorbi în numele unui trecut care — ne aduce în schimb un prezent creialor, pozitiv.

Tipografia „Concordia” este nu numai tipografia din ale cărei casețe și teascuri lua viață „Rominul” de odinioară — dar și instituția care, în ultimii 2—3 ani, a alcătuit și instalat, modest și anonim, 14 biblioteci populare la sate.

Intr'o vreme când ruralitatea este asaltată de concurența pe care demagogia dictaturii în uniformă o face demagogiei democrației pacifiste și internaționale, — tipografia „Concordia” cu ajutorul câtorva oameni de bine, isteți la minte și vrednici la faptă, duce suflul nou în vechile ogoare părintești.

Acestea sunt societățile care, împreună cu „Ateneul popular”, formează dela începutul lui Mai c. Federația Societăților culturale din Arad.

*

Ce scop urmărește Federația?

Coordonarea tuturilor forțelor culturale și dispersarea activității lor după un plan de acțiune unitar și progresiv.

„Hotarul” păstrându-și nealterat caracterul de revistă culturală și literară regională, devine în acelaș timp organul de propagandă și de oglindire a activității Federației...

Iată ce scriam în „Hotarul” (An I. No. 5 Septembrie 1933) despre „Ateneul popular”:

Inițierea „Ateneului Popular” a fost un act de protest: protestul individului activ în domeniul manifestarilor culturale, publicistice și literare împotriva d corativismului tutelar și cumular.

„Ateneul popular” atât prin conferințele cât și prin publicațiile membrilor săi a urmărit două ținte:

1° să evoce, sub diferitele lui aspecte, trecutul fratelui românesc;

2° să afirme, sau să dea posibilitatea să se afirme în toată libertatea, tinerele talente.”

Și adăugam îndată:

„Exact ceea ce urmărește HOTARUL”, iar puțin mai jos (idem, pg. 3):

HOTARUL este, deocamdată, revista noastră, a câtorva; dar poate deveni cu timpul a tuturor, oricât de

mulți ar fi. Cu două condițiuni: să muncească și să aștearnă frumos pe hârtie rodul muncii lor.

Hotarul este deocamdată revistă arădană; dar poate deveni, cu timpul, revista întregului hotar de vest al Țării.

Își va păstra însă, și-atunci ca și acum, caracterul regional”.

În articolul *Popas*, (12 an. I Maiu 1934) făcând bilanșul activității de până atunci, scriam:

„Socotim că ne-am atins decât o primă etapă spre țelul pe care-l urmărim și că n-am realizat decât un crâmpeliu din ceea ce noi înșine năzuim și o foarte mică parte din ceea ce Aradul ar fi în măsură să realizeze — în comparație cu tradiția sa culturală și cu energiile sale actuale, astăzi încă latente”.

Iar în schișarea activității viitoare, vorbind despre celelalte grupări care, ca și noi, urmăresc afirmarea culturii și literaturii regionale, scriam precis:

„Vom căuta să ne cunoaștem reciproc, să ne coordonăm treburile, să ne altoim forțele...”

„Și — cine știe!? — peste câțiva ani poate că ne vom vedea și cei dela Oradea și cei din Timișoara și cei din Sibiu și cei din Brașov din Turda, Ciuj și Arad, grupați în jurul aceleiași mese la care se va redacta

revista pe care o visăm cu toții și care va cuprinde în paginile ei suficientul întregului Ardeal, cu tot ce ar avea ei mai scânteietor ca inteligență, mai delicat ca simțire, mai viguros și mai cuprinzător ca sinteză.”

Au trecut exact doi ani decând — în Maiu 1934 — scriam în paginile revistei rândurile de mai sus.

Astăzi *Hotarul* este revista tuturor forțelor culturale și literare din Arad. În drumul pe care ni l-am jalonat la scurt timp după apariție — am atins și a doua etapă.

Odată cu noi, sau la scurt timp după noi, au mai văzut lumina tiparului o seamă de publicațiuni periodice care desfășuraseră în diferite părți ale Ardealului, acelaș drapel ca și noi.

După începuturi pline de avânt și de făgăduieli, au urmat apariții sincopate de lipsuri materiale și-apoi, încetul cu încetul agonia, dispariția...

Ei bine, *Hotarul* este pus în fericita situație de a-și mărlurisi trăinicia nu numai prin reînălțarea forțelor redacționale ci și prin asigurarea regulății sale apariții datorită consolidării situației materiale. Este aceasta primul gest de justă înțelegere a necesităților culturale locale din partea conducătorilor Federației; *Hotarul* le mulțumește cu sinceritate și recunoștință.

Ion Vornicu

Epigrame

Dlui M. Ar. Dan directorul fabricii de tutun din Timișoara, căsătorit recent.

Nu e'ăș vrea să mă rășban
(Roșul ăsta mi-l declin),
Dar aud că bei tutun
Iar acasă verși venin...

Asediatorilor lui Cincinat, cari pe timpul când maestrul era în viață i-au dedicat câte o epigramă.

Lovind mereu cu epigrama
În poetul Cincinat,
Uitați-vă care fu drama:
Dlictisit... a decedat.

Unei doamne ca e-și măsoară lunar greutatea la cântarul automat.

Te-am cântărit ieri cu privirea
Și fiindcă știi ce e iubirea,
Eu ți-o spun așa într'o doară:
Ca femeie ești... ușoară

Dlui A. Bonciu autorul romanului „Bagaj”.

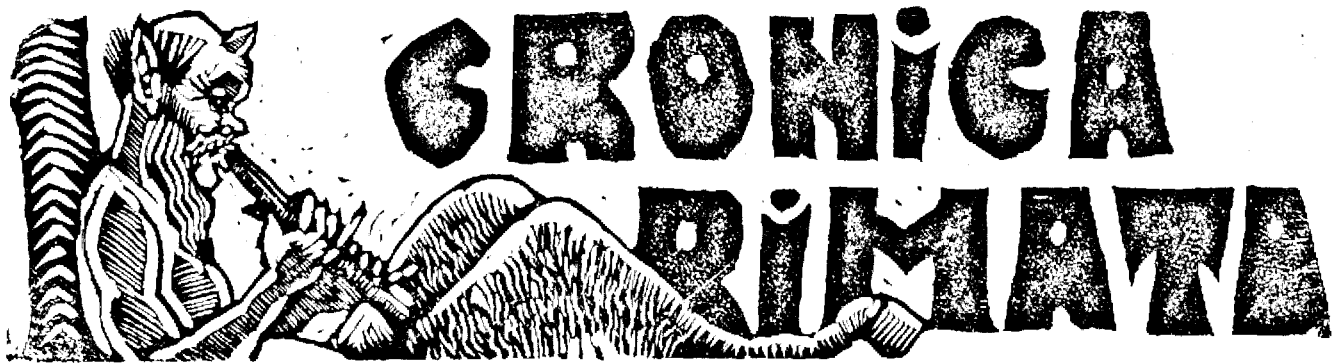
Fiindcă talentul ți-l încerci
Te întreb, dar fără pic de ură:
Cu-al tău *Bagaj* vrei ca să pleci
Deapururi din... literatură?

Unei domnișoare cam înaintată în vârstă

Să te fure Făt-Frumos
Cu cai albi și cu trăsură,
Tot aștepți și nu 'n zadar
Fiindcă vremea tot te fură.

Dlui G. M. Vlădescu autorul apreciatului roman: „Republica disperșilor”.

Pentru *republica*-ți, confrate,
(Conduc de titlul de pe carte)
Am judecat dup'a mea minte
C'ai fi un clasic... președinte.

CRONICA RIMANA

Luna Mai și-a'mbrăcat haina, la care a țesut April,
când îngândurat că ploaia i-a gonit blândul Zefir;
când răsând cu întreg cerul, preschimbat în rug de foc;
când plângând, de părea, parcă, Voevodul Nenoroc!
A țesut April, sărmanul, treizeci de zile 'n șirl...
A pus floare lângă floare — adună fir cu fir —
și când haina a fost gata, luna Mai, nerușinată
a eșit pe iarbă verde, cu golani... făcând-o lată!
Așa-i viața!... ritualul și-l păstrează chiar și Timpul
și de-așa ceva nu scapă — zice-se — nici chiar Olimpul!
Lună, flori, om, dobitoace, se găsesc adesea 'n cazul
când au bucurii comune și comun le e necazul!
Ași lungi-o'n tonul ăsta, dacă del... nu ne-am cunoaște
Știu, de pildă, că acuma doar un singur gând vă paște:
„Vrem ceva, lipsit de frază... vrem o vorbă pipărată!”
D'aia mi s'a dat poruncă: „Faci o cronică rimată!”

Apropos!... uitasem faptul!... mă știași la Ateneu
— un fel de adunătură fără niciun Dumnezeu! —
Nu mai sunt!... adică... suntem... și cum prea eram hoinari,
s'au aflat oameni de bine, să ne facă... „statuari”.
Ne-au luat independența, dar ne-au dat, în schimb... prestanță
și conform fuzionării, ne privim... dela distanță!
Eram *predicat* odată, azi suntem doar... *subiect!*
Dar să nu mă 'ncurc în vorbă, și să reviu la obiect
Azi sunt slugă prea plecată, noului stăpân ales,
căci știți doară zicătoarea: „nu ne lipsea decât... fes!”
Acum îl avem, ba încă îl avem multiplicat!...
De-i spun lui Crișan că el îi, îmi răspunde: „ălalalt!
eu sunt doar, ce nu e încă domnul Marșieu, pe hârtie
și-am fost chel, când Ateneul nu și alesese... tichie!
De-l întreb pe conștin lustin, îmi răspunde foarte clar:
„Del... conform fuzionării... cât privește statuar,
eu știu că mi-s președintele...” și ștergându-și ochelarii:
„Ai văzul blăstămăția ce-au făcut-o liberalii!?...
Mă 'ntrebei de fuziune!... ia relații dela nași!”
Natural că-mi îndrept pașii spre Octavian Lupaș:
„Ia 'n ascultă măi fârtate, avem șef și cine ni-il?”
Și-mi răspunde avocatul: „Stăi și nu prea te-opintii!
să vedem ce spune cartea!... paragraful patru scrie:
„Broaște se găsesc destule, numai lacul lac să fle!”
Mai departe, paragraful opt mai cântă:

„Tot ce intră dreasă-aicea, trebuie să iasă... frântă!”
 Înțeles-ați ca și mine, fără a spune un cuvânt,
 că de când cu fuziunea, toți o apă și-un pământ
 ne-am făcut și-i foarte bine... Găvănescu ce să spui
 în așa societate el se alfă 'n lumea lui!

Al. Constantinescu, nene, ca un subprimar ce-a fost,
 c'a ajuns tot „sub” acuma, n'a lovit-o mult mai prost!
 Chiar Bătrânul Stradivarius, nu și-a pierdut nici el firea,
 doar „tablou” a stat o clipă, când adusă i-a fost... „Știrea”!
 Mai greu fu cu... veneratul!... s'a zbătut, a dat din mâini!..
 Și cum și-a avut „Stăpânul”, a primit și noui... stăpânii.
 De Păun nu am ce zice!... el n'a spus nicidecum nimic!..
 E păun, dar fără... coadă, fiindcă-i slab și-i încă... Mic!

Peste toate vremea-și toarce monotonul fir sihastru,
 ridicându-ne în sfere colorate cu albastru,
 ca 'ntr'o zi să ne fixeze existența viitoare
 într'o lume 'n care luna stă lipită, strâns de soare!
 (Să nu credeți c'am zis „lună”, cu vre-un gând de aleluia,
 lăsând să se 'nțeleagă „Luna”, visată de... Vuia!)
 Acolo, în lumea aia, Brutușii nu-s gazetari
 și nici Nichii și Popiții nu joc rol de... culturali!
 (și, pentrucă avem rima, nu-s nici Vulpile... primari!)
 În tăcerile de-acolo, Tricolorul este sfânt
 și nu toți neisprăviții îl agită cu-orice vânt!
 N'ai să vezi, acolo, oameni „pușcași” singuri în război,
 ca în România Mare, să se dea drept mari Eroii!
 Multe ce-s în lumea noastră, acolo n'ai să găsești,..
 Popeștii își zic Popescu, fără-a fi și... Păușeștii!
 De te chiamă Cornel Radu, rămâi ce lumea te știe
 și îl lași pe Traian Mager, să.. aia monografiel
 Prefecturile, acolo, când se găsesc la aman,
 medicul Curant le este, singurel Ghiuri Șerban!
 Oameni înstăriți!?. . nici vorbă!... nu găsești cătuși, cătuși,
 de parcă pe toți îi chiamă... Cornel Iancu sau Mărcuș!
 Au și ei, cei drept, Boțocii... locuiesc într'o firidă,
 pentrucă în lumea aia, nu știu toți cei... cărămidă!
 Au avut și ei un Ursu, dar prea iute s'a 'nălțat
 și-a căzut din sfere-albastre, zice-se... electrizat!

Luna Mai și-a 'mbrăcat haina, la care a țesut April,
 punând floare lângă floare, adunată fir cu fir,
 și când haina a fost gata, luna Mai, nerușinată,
 a eșit pe iarbă verde, cu golani.., făcând-o lată!

— Pan —

Cărți-Reviste

Hristo Botev: Dreptate și libertate poezii, reeditate de Vasile Hristu — Bulgaria. Cu ocazia împlinirii a 60 ani de la moartea poetului Hristo Botev, un admirator al lui, d. Vasile Hristu, i-a reeditat poeziile apărute pentru prima dată la București în volumul „Dreptate și libertate”. Și pentru că noua ediție să arate atât o înțelegere cât și o prețuire a operei poetului revoluționar Hristo Botev — care e socotit azi în Bulgaria poet național — volumul a îmbrăcat haină sărbătorească, fiind frumos ornamentat cu xilogravuri în lemn executate cu multă artă de poetul, scriitorul și sculptorul nostru Marcel Olinescu

Desigur, în luna Iunie a. c. ziarele și toate publicațiile din Bulgaria, vor scrie despre aniversarea pomenită, despre opera lui Botev, munca lui Vasile Hristu și despre arta lui Marcel Olinescu. N'am reuși să laudăm opera dlui Olinescu decât spunând că, pentru sculptorul nostru care trăiește aci alături de noi în Arad este o mândrie, iar pentru arta noastră românească este cu atât mai mult o fală.

Dacă am scrie despre gravura în lemn, pe care Marcel Olinescu dovedește că o înțelege și mai mult o execută într'o formă desăvârșită în fineță demnă de remarcat, nu putem să trecem cu vederea, că D-sa a ajuns la același nivel în artă ca și oricare mănuior al dălții din Apusul Europei.

La noi, această ramură a artei este doar în licărire. Singurul care a despotmoliț terenul este Marcel Olinescu

Până la el, arta aceasta era reprezentată numai de icoanele sumare din cărțile mănăstirilor. Pe când în apus, în Franța de pildă, această artă, împodobește cele mai alese și impozante opere.

Pomenim doar opera lui Stendhal „Le Rouge et Le Noir” („Roșu și Negru”) care a apărut în cea mai de seamă editură din Paris („Collection des grands livres”) și care este ornată de Vignette de Quint în gravuri sculptate în lemn. Acest fapt ne vorbește clar, de felul cum e apreciată în Apus această artă. Că în Apus, arta japoneză este deasemenea la modă e adevărat; însă asta

mai mult în pictură și nicidecât în producțiunile de seamă și mai ales în producțiunile serioase ale literaturii Apusene

Deaci, mijlocul cel mai potrivit și atât de cuminte ales, de îngrijitorul ediției lui Botev, ne este de admirat. Acel poet, care a cântat amarul, care a cântat solfegiile dreptății și libertății, atunci când aceste erau doar idei și nicidecât realitate, atunci când Botev trăia exilat la Brăila și la București nici nu putea fi adnotat cu alte forme, în cari să se poată ilustra ca simbol conținutul poeziilor, decât cu xilogravuri.

Acestea sunt cele mai potrivite nuanțări a unui text care să îmbine durerea cu plăcerea, și să arate expresia unui simț de artă, simplă, dar artă adevărată. Liniile simple trase cu o daltă, de o mână sigură — însă linii adâncite, psihologice vorbind — arată de multe ori, mult mai mult, decât un tablou care e încărcat de vopsea în toate culorile curcubeului.

Iată de ce spunem că alegerea ilustrațiilor în gravuri pe lemn care adnotează așa de armonios poeziile lui Botev este așa de fericită.

Mai ales când sunt așa de bine reușite ca cele din volumul de care ne ocupăm.

Deci, suntem îndreptățiți, după cele constatate și relatate mai sus, să spunem că Vasile Hristu nici nu putea să găsească un alt sculptor mai talentat decât d. Marcel Olinescu.

Iar pentru buna reușită și interpretare a textului în xilogravuri, precum și acum la primii pași ce face sculptorul, scriitorul și poetul nostru Marcel Olinescu peste hotare, spre o intrare în arta universală, ce i-am putea spune, decât să-i strângem mâna și să-i aducem cele mai sincere felicitări...

Ion Blăgăilă

Pericle Martinescu: Adolescenții dela Brașov — roman. Romane ale adolescenții am mai avut. Toate păcătuiesc din cauza autobiograficului. Adolescența fi poate cu greu prinsă și ținută în vârful condeiului, chiar a celui mai măestru. Adolescența este, asemeni celorlalte forme de viață, variabilă dela generație la generație, și 'n cadrul aceleiași generații, dela individ la indi-

vid. Este o trăire personală, poate cea mai personală din viață. Viața e subiectivă — viața trăită. Lasă urme: amintiri. Veți spune: „nu vom avea, în acest caz, niciodată un roman al adolescenței”. Fals. Romanul unei generații luată numai între hotarele unei forme de viață, trebuie să cuprindă o galerie întreagă de tipuri de toate felurile. Variație cât se poate de mare. Un roman de mase. Să fie luați 500—1000 de adolescenți cu psihologii decise și specifice, trecute în fișe alcătuite dinainte, și analizate până în cutele cele mai ascunse ale sufletului lor. Cum se pot dobândi aceste fișe? Prin mijloacele puse la îndemână de psihologie pe calea cercetării psihologice a unui cât mai mare număr de adolescenți (teste, etc.). S'ar combina tipuri de psihologii de adolescenți cari să fie cât se poate de generale, spre a ne da o icoană veridică. Este o muncă migăloasă, mare, științifică. Inșă am obține un adevărat roman al adolescenței. O privire obiectivă a acestei forme de viață. Aproape orice adolescent s'ar regăși pe sine în filele cărții.

D. Pericle Martinescu a voit să ne dea un roman al adolescenței. Am arătat cum trebuia să procedeze pentru a reuși. Ori ce a făcut d-sa? A luat 10 tipuri de adolescenți aproape de același calibru intelectual a înădit o acțiune și a dat chiag cărții. Adolescenții d-lui Martinescu sunt frământați de grele probleme de filosofie. Atitudinile, faptele, gândurile și simțimintele lor sunt livrești, nefirești. N'a reușit nici măcar să ne dea un roman personal, autobiografic. Până și sentimentalismul, inerent, vârștii, este livresc, dulceag. Nu e viață în eroii d-sale. Ori adolescența prețuește plăcerile fizice căci abea acum le descoperă. E plăcerea noutății. De aci aviditatea. Romanul e de factură cerebrală: Un cerebralism diferit mult de al d-lui Mircea Eliade și d-lui Mihail Sebastian.

Romanul adolescenței trebuie să fie viu, real s'arate această formă de viață cu toate însușirile și cusururile sale, fără nici o poezie sau sentimentalism fără rost. Descoperirea sufletului, a trăirii lăuntrice, dibuirile, căutările de sine și a unui drum, prozaismul, pornograficul specific, iată o parte din ce ar trebui să cuprindă un roman al celei mai inconsistente vârște.

D. Martinescu ni-a înfățișat excepțiile, elementele valoroase de frunte ale generației — ale generației sale, poate: Dar nu ne-a dat trăsăturile generale, comune, cari înfrățesc o generație în adolescență.

Mircea Eliade: Huliganii — roman.
— După „Intoarcerea din rai” iată continuarea: „Huliganii”. A vorbi despre opera d-lui Mircea Eliade este greu, aproape imposibil, căci tot ce scrie d-sa este așa de personal, încât nu-ți permite două atitudini: îl admii fără rezerve, sau îl respingi, tot fără rezerve. Nicio altă atitudine mediană nu este posibilă. În toate scrierile d-sale, îl simți mereu. Nicio singură clipă nu uiți autorul: nu te fură opera. Mereu ai în'ainte-ți imaginea, din ce în ce mai conturată, mai accentuată și mai distinctă, a autorului. Tot ce scrie d-sa mai are o

calitate: te frământă, te răscolește, te înspumează. Toate zăcămintele nelămurite din suflet îți sunt stărnite în tălăzuri adânci structurale, modelatoare, în noui tipare. Simți, cetindu-l, cum te copleșește personalitatea sa, cum te înrăurește nemijlocit, cum opera d-sale devine matricea unei noi alcătuirii sufletește profund schimbată. Și această simțire precisă, clară, te provoacă, te încordează, te face să reacționezi, crești în tine, străină împotrivire față de această fățișă înrăurire. Îl simți uriaș, autorul, și vrei să te refuzi puterii, voinții, sugestiei sale. E un uriaș al personalității. De unde această calitate a scrisului d-sale? Viața autentică, reală, crudă, transpusă în filele cărții, cu o putere de creare și vizionare uimitoare naște această vrajă ce împăienjenește ochii, îți dă febră, îți accelerează pulsul și dezvăorește energiile latente în tainițele fibrelor finții. Iată de ce iată de această operă nu poți fi decât negativist, de cele mai multe ori. Marea subiectivitate a autorului declanșează subiectivismul cetii orului. Este o luptă surdă, inegală cu rezultatul dinainte hotărât, între autor și cititor. Scrisul d-lui Mircea Eliade este greu cerebral, mustind de gânduri, idei și stări sufletești. De aceea, pretinde lectori de o anumită calitate și structură sufletească și cerebrală pentru a putea fi înțeles, pătruns.

În „Huliganii”, ca și în „Intoarcerea din rai” și în celelalte romane ale d-sale, avem aceeași eroi intelectuali, cam suciți, cari au o singură preocupare: de o fi cât se poate de virili (nu în sens fizic). Personajele d-sale, chiar femeile, urmăresc a fi cât se poate de masculine. Dar nu o masculinitate de rând. Una cerebrală. Feminitatea este exclusă. (În „Ocenografie”, în „Șantier”, peste tot, aceeași neîncetată preocupare de a învedera în fapte și atitudine, în idei și scris, virilismul. Toți eroii au, pe urmă, și o altă trăsătură caracteristică, universală, înfrățitoare: un anumit fel de a judeca și a activa, un fel propriu al autorului; sunt conduși, păpuși al unui balet mecanic, de aceeaș morală nouă. Acești eroi — oameni aveau mișcându-se și trăind pe plan de viață diferit de al nostru — sunt vizionarea nostalgiei și obsedantei probleme a tinerii generații: omul nou. Intruparea omului nou, așa cum este văzut de Mircea Eliade, este Pavel și Petru Anicet și ceilalți oameni străini. Realizați de dânsul.

Cetindu-l pe d. Mircea Eliade, simți trebuința imperioasă de a te apropria de propriu și suflet, de a-l cerceta, de a-l cunoaște, de a-l pătrunde, de a-te aduna după ce te-a destrămat covârșitoarea personalitate a autorului. Indemn, învitare la neignorarea ta însăși, este scrisul d-lui Mircea Eliade.

I. Peltz: Noptile d-rei Mill. După eclipsa din „Actele vorbește”, iată-l pe d. Peltz, dându-ne o nouă carte substanțială ca și celelalte cu cari ne-a obișnuit. Avem și aici aceea abundență acelaș lux de fapte și întâmplări reale, verosimile, împletite cu o contribuție însemnată a închipuirii, de unde acest aspect de patologic al eroilor — galerie întreagă de chipuri patologice, de oameni suferinzi de nervi. D. Peltz s'a aven-

turat de astă dată pe alte căi, nebătătorite de d-sa până acum. Spunea cineva că dânsul este Balzacul Văcăreștilor. Avem acum un Dostojevski transpus, cu schimbările de rigoare, pe malurile Dâmboviții. Este, mai bine zis: un Zola dostojevschian român.

Meșteșugul d-sale a atins deplina maturitate. Desăvârșita tehnică, expunerea interesantă și cu claritatea uneori umbrită voit și meșteșugit, nasc interesul, și acestora li se datorește cetirea pe nerăsuflata a volumului. Cititorul, deslănțuit în pasiunea sa, e silit să dea iama în cele 300 de pagini, pentruca, la sfârșit, să se aleagă cu scrumul ce-l lasă cărțile de genul aceasta, cu ochii osteniți și cu mintea aiurită de tablourile trecute parcă într'un coșmar pe dinainte-i.

În orice caz, „Noaptea Domnișoarei Mili“ este o orientare nouă, vădită în romanul anterior, a talentului riguros de povestitor a d-lui Peltz. O realizare de incontestabilă valoare, iată ce este acest roman, vrednic de citit.

Tiberiu Borneas

„Iași, orașul amintirilor“. Genul duios al amintirii și-a găsit în vechea cefate culturală Iași o sursă inepuizabilă și tot atât de duioasă. Iași au un trecut care a semănat multă lumină, vechii lui oameni purtând nume ce vor rămâne. Acolo s'au petrecut evenimente politice intrate în istorie, acolo s'a născut „Junimea“, cu fiica ei „Convorbiri literare“ și acolo dăinuiește încă un piforesc colț de natură — ce se pretează admirabil meditațiilor.

Un Iași romantic, patriarhal, l-am cunoscut sub aspectele lui variate din multe cărți, în care au defilat umbrele boemii lui de eri.

Acum, când Iași par că vreau să moară, secăt de vioiciunea lui specifică, un ieșean autentic, dl. profesor Eugen Herovanu, ne dăruiește o perlă literară „Orașul amintirilor“, în care evocările nostalgice redau vieță gloriei apuse și șterg praful prins peste locurile și monumentele ce făceau farmecul nespus de frumos al Iașilor de eri.

Crescut în acest Iași ai Moldovei, dl. Eugen Herovanu a prins, în fuga condeiului fizionomia încântătoare a acestui oraș, cu tot atât talent ca și ceilalți glorificatori ai lui.

Prin prisma sensibilității sale, autorul reconstitue epocile caracteristice și evenimentele ieșene de altă dată cu o pătrundere ce te duce în inima Iașilor, lăsându-ți impresia că însuși le-ai trăit și cunoscut.

Notele pentru explicarea fotografiilor numeroase din cuprinsul celor patru sute de pagini — sunt, deasemenea, un admirabil îndreptar pentru celitor. Fiecare colț și casă din Iași își are istoria lui comentată cu multă căldură de fostul profesor al universității din Iași.

Sufletul parfumat de lumină și duios al Iașilor este emoționant descoperit și interpretat în această carte ce se cetește cu nerăbdare, pentru care d-lui Eugen Herovanu i-se cuvin elogi meritate.

Ion Pogana.

REVISTE

„Libertatea“. A intrat în al IV-lea an de regulată și excepțională apariție revista economică și culturală „Libertatea“, condusă de d-nii ing. Ion P. Gigurtu și George Strat, profesor universitar. Cu aceeași jintă ideologică dela început „Libertatea“ a umplut un gol simțit în publicistica românească și avem în publicațiunea d-lui ing. Ion P. Gigurtu, o revistă de gândire liberă și curaj, exprimată fără nici un menajament. Laboratorul de cultură al „Libertății“ a făcut școală la noi — dându-ne cea mai îngrijită și occidentală revistă ideologică. Cu o linie de conduită rectilinie — „Libertatea“ s'a împus stimei și interesului unui larg număr de celitori, cari o așteaptă cu nerăbdare de două ori pe lună.

Din sumarul numărului 8 — remarcăm interesantul studiu al d-lui profesor George Strat despre „Socialismul grecesc și gândirea economică a lui Platon“. Disinsul eco-

nomist analizează ideile marelui filosof grec — cu măestria talentului ce îi este atât de propriu.

Problema reformii agrare și a agriculturii în genere a fost desbătută cu multă competență de d-nii prof. Valeriu Bulgaru și Fl. Negreșu și N. Angiulescu.

Restul numărului cuprinde colaborarea statornică a d-lor C. Gane, I. P. Gigurtu și Șt. Antim, pe lângă alte cronici mărunte și interesante ca în totdeauna.

„Piatră de hotar“. Ultimul număr al arhivei antirevizioniste, condusă cu hărnicie de dl. Isaia Tolan, este închinat trecutului Aradului, cu deosebire anilor 1918—1919, ani bogăți în întâmplări ce au intrat în istorie. Colaborează d-nii Stelian Popescu, dr. Ion Lupaș, dr. Gh. Ciuhandu, Isaia Tolan, Sabin Evușianu, Ed. I. Găvănescu, Brutus Păcuraru, Fl. Codreanu, Ascaniu Crișan, Cătălin Părvu și Ion Pogana.

Un material extrem de interesant, cu evocări bine venite, amintiri din anii Unirii, gărzile naționale, armata română intrând în Arad, cronici școlare și alte însemnări prețioase.

Cele 160 de pagini ale acestui număr se cetesc cu un interes explicabil.

i. pg.

„Dorul nostru“ nr. 1, 2, 3, și 4. — Revista elevilor Liceului Moisa Nicoară Arad. E bine că apare această revistă. Ea însăși e o școală, o școală a vieții. Școala efortului gratuit, desinteresat. E suma eforturilor spre soare și azur a unui mănunchiu de tinere elemente, de valoare unele. Dintre dibuitorii de-acum se vor recruta măire talentele maturizate ce vor face cinste urbiu acesteia tănjinde.

Naivitatea adolescenței e în scrisul lor. Entuziasm, idealism, nerăbdare, vioiciune, pe deo-

parte și retorism deplasat, ilogism, livresc minor, pe dealtă parte, sunt calificativele scrului celor o mână de tineri.

Nume? Versuri bune, promițătoare: Tiberiu Novac, C. N. I. Ciuca. (Blaga Goga-Crainic și-au dat întâlnire). Proză: Lucia Popovici (Livresc, fragil, șovăială în expresie, artificial lirism. Exceptând, greutatea începutului și balastul căutării de sine, a dat frumuseți de gândire și simțire prevestind o Coca Farago sau H. Papadat-Bengescu), I. Ciuca (Stropi din soare: banal, contradicție, fals, naivitate. O mai atentă migălire, și autocritică va evita toate slăbiciunile, lăsând doar aurul gândirii proprii), Slavici (minunat dar de povestitor. Cultivându-și îngrijirile și îngrijindu-și graiul va continua, poate, pe celălalt Slavici).

O privire de ansamblu e inutilă. Sunt talente aici, a căror unic cusur îl constituie graba de a publica. Sublimând vraja numelui tipărit vor da lucruri frumoase, nefragile, nelivrești. f. b

INSEMĂRI

LUNA CĂRȚII

În anul acesta s'a inaugurat ceremonial, mai ceremonial ca niciodată. E un atribut care se impune, forma salvând de multe ori fondul, deși aci nu era cazul.

Editurile și-au aruncat conținutul tiparniților, împodobind vitrinele cu fagurele gândului, chemat să facă mai buni pe cei buni și să totiască bunătatea, celor nu destul de buni.

E credința în numele căreia cartea se cere citită într'un anumit timp al anului; de data asta „săptămâna“ fiind întinsă până la „lună“! Se prea poate să fie o greșală, faptul atestând o paupertate de ordin spiritual. Am vrea să nu fie așa, părerea noastră rămânând o eroare pentru care ne-am autopedeapsi cu prea mare bucurie.

Inițiatorul „săptămânii“, acum „lunei cărții“, Regele Culturii Românești, urmând pilda lui Matei Basarab și a lui Vasile Lupu, și-a încrustat răbojul domniei cu o faptă ce depășește ocupația de fiecă zi a unui cap încoronat.

Și ziua inaugurării a fost aleasă simbolic, fiind ziua care precede cea mai fastuoasă sărbătoare națională a anului: 10 Mai.

Dacă am amintit faptul, nu-l vom și comenta; cuprinde în el prea multă înțelepciune vovodală și ne place să-l privim numai la înălțimea lui.

În această „lună“^{*} cartea își reduce prețul obișnuit, ridicându-și într'o proporție mult mai mare, simbolul. Simbolul care trebuie înțeles numai, fără a putea fi și prețuit.

Editurile ne-au rezervat surprize și așteaptă numai înțelegerea cititorilor. Autorii și-au deschis sufletul și culegând din el dumnezeirea, ne-o întinde neagră pe file albe; ca pe un diamant prețios, care nu strălucește decât când e așternut tot în suflete!

Sufletul ne-a fost dat tuturor și numai răsfrângerea luminii lui, celor prea puțini. Vorba rămâne numai un vânt răcoritor; slova scrisă e ploaia binefăcătoare. Și după binefacerile ploii udăm pământul cu sudoarea frunții, așa cum după cuminenia scrisului ne-am vrea sufletul modelat cât mai aproape de asemănarea marelui lui izvor.

Luna cărții e un fulger al veacurilor și la lumina lui avem prilejul pătrunderii în noi — dincolo de noi — în lumea în care durerea poate fi cel mult cântec trist!

Fulgerul a deschis cerul printr'un cuvânt regec, să-i culegem lumina, pătrunzându-ne de rața celui mai bun dintre buni; „Cât mai aproape de Tine, Doamne!“.

Al. Negură

Raporturile noastre culturale cu țările vecine, în ciuda atașărilor de presă și a propagandiștilor culturali oficiali, sunt cu totul insignifiante. Câteva traduceri răzlețite prin reviste sau prin biblioteci eftine — e aproape tot ce se cunoaște la noi din literaturile polone, cehe, sârbe sau bulgare. Singură literatura maghiară, e mai cunoscută. Ne lipsesc cunoașterile făcute cu simpatie, sau din curiozitate chiar, din anta țărilor vecine și aliate nouă, când și ut e

că o prietenie cere cunoaștere deplină. Și aceasta, oficial cel puțin, nu e căutată.

De aceea trebuie să însemnăm cu mulțumire strădaniile celor ce luptă singuratici, dar cu perseverență spre cunoaștere — spirituată deocamdată — dar în vederea viitoarelor apropieri politice. Primim la redacție trei broșuri ale unui modest publicist din Constanța și care militează pentru apropierea și cunoașterea reciprocă dintre români și bulgari. Dl. D. N. Mincev ne dă în „Din Istoria literaturii bulgare”, ca și în „Pagini alese din scriitorii bulgari” posibilitatea de a nu pune în curent cu literatura unui popor vecin cu noi și care a avut în trecut raporturi culturale din cele mai strânse cu românii. E demn de remarcat că cei mai însemnați poeți și revoluționari bulgari au stat și au publicat chiar operele lor în țările românești. Dl. D. N. Mincev va completa chiar anul acesta opera sa de apropiere româno-bulgară printr-o lucrare de proporții mai mari: România și Renașterea Bulgară, în care va arăta că mișcarea culturală bulgară își are leagănul în România. Pentru munca sa, dl D. N. Mincev nu va fi în deajuns săsplătit, pentru că totdeauna muncitorilor sînguini și sau modești, le iau înaintea cavalerii demagogiei vorbărețe și sterile.

m. o.

Comemorarea „Junimei”. La Iași, s'a comemorat aniversarea a trei sferturi de veac dela înființarea acelei vestite societăți culturale „Junimea”, despre care începe să se vorbiască tot mai mult. Contribuția adusă culturii naționale de vechea „Junime” a fost dintre cele mai binefăcătoare. E destul să amintim că, în cadrul junimist, s'au făcut cunoscuți Titu Maiorescu, Vasile Alecsandri, Vasile Conta, Ion Creangă, Nicu Gane, Mihail Eminescu, Iacob Negruzzi, A. D. Xenopol și Ion L. Caragiale, cari, din „Convorbiri literare” au clădit bastimentul literaturii românești.

Societatea „Junimea” a luat naștere în anul 1864, când s'au întrunit, la Titu Maiorescu, Petre Carp, Teodor Rosetti, Nicolae Burghel și Iacob Negruzzi, iar primul număr din „Convorbiri literare” a apărut în 1867, revistă ce continuă să apară și azi.

Despre această aniversare s'a vorbit prea puțin. Era o datorie de pietate a noastră ca să fi comemorat întemeierea „Junimii” într'un cadru măreț, mai ales în școli, spre a arăta tinerelor generații ce-au înfăptuit junimiștii idealști de pe vremuri. „Junimea” a fost o școală înaltă, căreia îi datorăm descoperirea atâtor talente consacrate.

Dela „Junimea” ne-a venit o rază de lumină călăuzitoare ce nu trebuie să se stingă, căldura ei putând ori când să fecundeze opere durabile.

„Hotarul” aduce omagii de recunoștință celor cari au întemeiat „Junimea”.

Garabet Ibrăileanu. A murit un înțelept din alte lumi și vremi, rătăcit printre noi ca să ne mustră cu splendida lui izolare între cărți și să ne arale cine au fost oamenii de ieri, când purul idealism ținea locul materialismului din zilele noastre. A murit bunul profesor și esteticianul universității din Iași, continuatorul acelei misiuni de apostolat în școală ce se face văzută din ce în ce mai rar, spre marea pagubă a culturii universitare.

Garabet Ibrăileanu a fost un om, un exemplar de umanitate în cea mai clasică expresie a cuvântului, crescut în mijlocul celebrului grup al socialiștilor ieșeni. De atunci, apare în publicistica românească scrisul cald și bogat în idei generoase ce avea să consacre, mai târziu, pe criticul Ibrăileanu.

Intrat în cetatea universitară, Garabet Ibrăileanu devine profesorul strălucit care a dăruit catedrei și tinerilor săi discipoli tot ce avea mai prețios nesecata înțelepciune a minții sale și imensa iubire a inimii sale de aur.

Complect izolat de lume, neavând contact decât cu școala și câțiva prieteni, Garabet Ibrăileanu a trăit o intensă viață meditativă, închinată gândirii pure, lumii supra-terestre. Fructul acestor ceasuri solitare ni l-a oferit în operele sale critice și literare, ce vor rămâne un document de aleasă valoare. Criticul dela Iași a scris studii literare, documente, cugelări adânci, eseuri și un roman de introspecțiune psihologică „Adela”.

Marea pasiune a neuitatului ieșean a fost Mihail Eminescu. Pentru genialul poet, trecut și el prin Iași, defunctul critic literar nutria un cult inegalat. Iubitor al versurilor, Garabet Ibrăileanu a fost un minunat talmăcitor al nemuritorului Eminescu.

Dacă ar fi fost un însetat de glorie și dacă n'ar fi personificat modestia, criticul Ibrăileanu ar fi putut lăsa alte prețioase lucrări. Strecurându-se, însă, ca o umbră prin viață, departe de ori ce ambiții, s'a resemnat și citind între cărțile sale iubite.

Ion Pogana

REDAȚIONALE

Cerem scuze cititorilor și abonaților pentru apariția revistei în număr dublu și cu întârziere. Și una și alta au fost prilejuate de perfectarea Federalizării Societăților Culturale. Cu numărul viitor apariția revistei va lua ritmul normal.

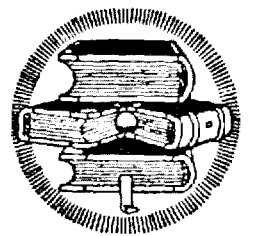
Cărți primite:

C. Stere: „Uraganul” roman, editura Adevărul lei 80. — Dan Petrașincu: „Omul gol”, nuvele editura Socec. — V. I. Popa: „Sfirlează cu Fofează” ed Adevărul.

Reviste:

Pagini literare: an. III, No. 5, Mai, Turda. — Azi: an V, No. 22, Mai, București. — Viața Literară: No. 8, București. — Gândul Vremii: an. IV, No. 5, Iași. — Libertatea: an. IV, No. 5, 6, 7, 8, 9, 10, București. — Fruncea: an III, No. 7—14, Martie—Mai, Timișoasa. — Satul: an. VI, No 63—65, Mai, București. — Revista Vremii: an. II, No. 7 8, 9, Galați.

LEI 15.—

CONCORDIA
INSTITUT DE ARTE
GRAFICE ȘI EDITURĂ
S. A. ARAD